Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

...СС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...ай 1921 оной ...н 21-hээ гарана | № 257 (13971) | 1972 оной октябриин 31, вторник | Сэн 2 мүнгэн

...АЛИШАД, МАЛШАД! ҮБЭЛДӨӨ ТАРГАН МЯХА, ...hОЛИГ hҮ ЕХЭЭР АБАХЫН ТҮЛӨӨ ТЭМСЭЕЛ

...й аймагай hаалишад агууехэ Октябриин 55 ...зорюулагдаhан КПСС-эй ЦК-гай уряануудтай ...эршэмтэйгээр ажаллажа байна. Аймаг соогоо ...hон hаалишад Софья Будаева, Цырен-Дул..., Ринчин Цыбикова, Ханда Очирова гэгшэд ...эй зураг дээрэ тус аймагай «Победа» колхо... hаалишан Намжилма Гармаевна Соктоевас. Тэрэ байгша ондо үнеэн бүриhөө 1800 литр hү ...а абаад юhэ hарын туршада хорин үнеэн бү... литр hү hаагаа. Нүхэр Соктоева Н. Г. ай...hон гэжэ тоологдоно.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ҮҮСХЭЛШЭДЭЙ ЖЭШЭЭГЭЭР

Ябажа байгаа октябрь hарын тэнгэhээ хойшо манай колхоз хамта 90 үхэр илгаад, тусгаар харууhанда табижа, шахан таргалуулжа эхилээ hэн.

Эдэ үхэрнүүдые дуршалтай малшан Семен Хайнацкий гэгшэдэ даалгажа үгөө hэмди. Шахажа эхилhэн түрүүшын үдэрhөө үхэр бүхэндэ 3 килограмм үбhэ, 5 килограмм обёосой hайхан hолоомо, үйрүүлэгдэhэн 3 килограмм талха хуурайгаар эдюулээбди. hаянай hаалиин фермэдэхи тэжээл буйлуулха кухниин хүдэлжэ эхилхэдэ hолоомоёо хэршээд, халуун ууралда дэбтээгээд, талханаар худхажа эhээгээд эдюулдэг болообди.

Түрүүн шахалганда табихада тус тустаа 270 килограмм шэгнүүртэй байhан үхэрнүүд ноябриин тэн болотор гурбан центнер үлүүтэй болгогдоод, мяханай комбинадта тушаагдаха юм. hаяхан шэгнэжэ үзэхэдэмнай шахамал бүхэн шэгнүүрээ тус бүридөө сүүдхын 950—970 граммаар нэмээhэн байба. Үнэндөө үхэр бүхэн шэгнүүрээ сүүдхын килограммаар нэмээхэ ёhотой байгаа.

Теэд эдэмнай газаа эдеэлүүлэгдэжэ, hүүлэй үеын саhатай хүйтэн үдэрнүүдтэ даараад, эдиhэн хоолынь hанаhанда хүрэмэ ашаг үгөөгүй. Иигээд hаяар hаалиин түбэй фермэдэ типовой шэнэ байрын ашаглалгада тушаагдахалаар үнеэд хуу тэндэ оруулагдаха, харин хуушан байра сооны шахамалнууд оруулагдажа эдеэлүүлэгдэхэ юм.

Ноябрь hарада эдэ шахамалнууд сооhоо эгээл шэгнүүр ехэтэй, тарганууды[е]нь шалажа, мяханай комбинадта тушаагаад, байгша ондо гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө дүүргэхэбди. Тиигээд ерэхэ жэлэй январь, февраль соо гүрэндэ тушаахын тула үшөө 35—40 хашараг асаржа шахахабди.

Семен Петрович Хайнацкий Түнхэнэй аймагай «Сибиряк» колхозой малшадай үүсхэл уряатай танилсаад, өөрөө баhал хаража байhан малайнгаа шэгнүүрые сүүдхын 1000 граммhаа бага бэшээр нэмээхэ зорилго урдаа табина.

Г. ПРУИДЗЕ,
Загарайн аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой зоотехник.

Зориhондоо хүрэхэл зон

Байгша оной hарын туршада Таhархай нютагай фермын hаалишад үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 1.637 килограмм hү hаагаад, Түнхэнэйнгөө аймагай «Восточные Саяны» колхозой фермэнүүд соо мүрысөөндэ түрүү hуури эзэлжэ ябана. Энэ жэлэйнтээ дууhатар үнеэн бүхэнhөө 2.000 килограмм hү hааха уялгаяа дүүргэхэ гүйсэд аргатай. Ушарынь юуб гэхэдэ, шэнэ жэлэй гаратар үшөө 158 үнеэн туғаллаха юм. Тиимэhээ үлдэгшэ октябрь, ноябрь, декабрь hарада үнеэн бүриhөө 365—370 килограмм hүн лаб hаагдаха гэжэ эндэхид мэдүүлнэ.

Наарээшье энэ фермын hаалишад зориhоноо хэрэг дээрэнь бэелүүлжэ шадаха байха. Нэн түрүүн үбэлэй сагта малдаа хүсэд хүрэхэ тэжээл бэлэдхэнхэй. Бүхыдөө 4.416 центнер үбhэтэй, 1.300 тонно силостэй, 11.250 центнер куузикутай, 3.000 центнер hолоомо фермын газаа асарагдажа hүрилэгдэнхэй.

Мүнөө үбэлжэлгын эхилээд байхада үнеэн бүхэндэ 500 грамм талханай зүйл, мүн литр hүндэ — 300 грамм гурил үгтэнэ. Ушар иимэhээ эдэ үдэрнүүдтэ hүнэй hаам зунайхиhаашье дутуугүй, үнеэн бүриhөө сүүдхэдээ 8—9 литрhээ доошо бэшэ hүн hаагдана.

Фермын эрхим түрүү hаалишад Дарья Дарбалаева даажа абаhан хорёод үнеэдэйнгээ тус бүриhөө 2.201 килограмм hү, Долгор Пархаева—2.038, Сэрэн-Дулма Бадеева — 2.000 килограмм hү hааба. Таhархайн 15 hаалишадай наймаюhэн хүниинь шэнэ жэл болотор үнеэн бүриhөө 2.000 килограммhаа дээшэ hү hааха аргатай. Юуб гэхэдэ, тэдэнэр юhэн hарын туршада үнеэн бүхэнhөөн 1900—1800 килограмм hү hаагаад байна ха юм.

— Жэлэй дүүрэтэр зориhондоо хүрэхэ аргатайбди, — гэжэ отделениие эрхилэгшэ Дымбрэн Санданович Янданов хөөрэнэ. — Үнгэрhэн юhэ hара соо фермынгээ бүхы 265 үнеэдhээ 172 тугал абажа түлжүүлээбди. Тиихэдэ жэлэй дууhатар үшөө 152 тугал абтахаар хүлеэгдэнэ, мүн энэ жэлдэ туғаллаха үшөө 22 гунжад бии юм.

— Малайтнай байра дулаалагдаа гү?

— Үнеэдэйнгээ хашаа шэнээр заhабарилаабди, — гэжэ Дымбрен Санданович харюусаба. — Тэжээл буйлуулха, эhээхэ шэнэ кухни баригдаа. 200 тугалай байра баhал hэльбэгдэн заhабарилагдаа. Үнеэдэй шэбхэ газаашань гаргаха транспортёр, авто-уhалууриишье заhагданхай. Эдэ бүгэдэ хүдэлмэриие манай суута дархашуул коммунистнууд Дондок Прушенов, Доржо Бадеев, Сэрэн-Доржо Хабюров, пенсионернүүд — Доржо Сэрэнович Баторов, Базар-Сада Зандранович Анчиков, пилорамщигууд Владимир Хусаев, Владимир Шожоев гэгшэд hайнаар ажаллажа, ойрын хугасаада дээрэ дурсагдаhан барилга, заhабарилгын хүдэлмэриие хэhэн байха юм.

Тээсгэн фермын hаалишад Хяагтын аймагай Алтайн совхозойхидой үүсхэл уряае зүбшөөн хэлсэжэ, өөhэдынгөө арга боломжые хараада абан, үбэлжэлгын үедэ долоон hара соо үнеэн бүриhөө 1.100 килограммhаа бага бэшэ hү hааха зорилго урдаа табяа.

Ушарынь юуб гэхэдэ, эндэхи үнеэд дийлэнхидээ нютагай үүлтэрэй, hаял симментал болгогдожо байнхай юм. Тиигэбэшье фермынхид үнеэдэйнгээ hү шэмые жэлhээ жэлдэ дээшэлүүлнэ.

Б. ЯБЖАНОВ,
манай корр.

ХҮДӨӨГЭЙ АЖАЛШАДАЙ АМЖАЛТАНУУД

Литвагай ССР-эй Карелиин АССР-эй, Алтайн хизаарай, Киевскэ, Хмельницкэ, Житомирско, Тернопольско, Закарпатска ба Черновицкэ областьнуудай ажалшад КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө, СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойе эрхимээр угтахын түлөө мүрысэн, гүрэндөө овощ худалдаха арадайнгаа ажахын түсэб болзорhоо урид дүүргээ. Киевскэ областьhоо—255 мянган тонно, Хмельницкэ областьhоо—96 мянган тонно, Житомирско областьhоо—81 мянган тонно, Литвагай ССР-hээ—67 мянган тонно, Тернопольско областьhоо—61 мянган тонно, Закарпатска областьhоо—46 мянган тонно, Алтайн хизаарhаа—45 мянган тонно, Черновицка областьhоо—41 мянган тонно, Карелиин АССР-hээ—23 мянган тонно овощ худалдаа наймаанай ба буйлуулан болбосоруулдаг предприятинуудта, хадагаламжын газарн удта ороhон байна.

Ороной городуудта, промышленна түбүүдтэ продукци эльгээхэ түсэбүүд дүүргэгдээ.

Гүрэндэ овощ худалдалга үргэлжэлhөөр.

***

Курганска областиин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, СССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойе нэрэтэй солотойгоор угтахын түлөө социалис мүрысөө дэлгэрүүлэн, мүнөө жэлэй муу уларилда ороохо тарянай hайн ургаса туйлаад, эмхитэйгээр хуряажа абаа, гүрэндэ таряа худалдаха социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргээ.

1 миллион 700 мянган тонно гэхэ гү, али 104 миллион пүүдээр ехэ ороохо тараан гүрэнэй амбаарнуудта ороо, шэниисэ, ороохото-бобово ургамалнуудые худалдаха түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ, хүрэнгын үрэhэн хаагдаа, шухала хэмжээтэй эдеэ хоолой ба тэжээлэй фонднууд бии болгогдоо. Гүрэндэ таряа худалдалга үргэлжэлhөөр.

* *

Омско областиин колхозууд, совхозууд 1720 мянган тонно гэхэ гү, 105 мянган пүүдээр ехэ ороохо таряа Эхэ ороной амбаарнуудта оруулаа. Шэниисэ, хара таряа, ешмээн худалдаха түсэб үлүүлэн дүүргэгдээ. Гүрэндэ таряа худалдалга үргэлжэлhөөр.

ЗАМБУУЛИНАЙ АВТОМАТИКА

Хоёр хэмэл одые автомадай туhаламжаар анха түрүүн залгалдуулhаар табан жэлэй ойдо

Совет эрдэмтэд, инженернүүд космонавтикын шухала зорилгонуудай нэгые 1967 оной октябриин 30-да шиидхэhэн—замбуулинай хоёр аппарадые автомадуудай туhаламжаар залгалдуулан холбоhон юм. Тэдэмнай дэлхэйе тойрон ниидэхэ «Космос-186», «Космос-188» гэжэ хэмэл одод байгаа.

Энэ ниидэлгэ космонавтикые хүгжөөлгэдэ ямар удха шанартай байгааб? Мэргэжэлтэдэй hанамжын ёhоор, удаан саг соо жолоодогдон дабшаха замбуулинай станцинуудые Газар дэлхэй шадарай замда хүдэлгэхэ ябадалтай холбоотой байха болоно. Элдэб янзын аппаратураар зэбсэглэгдэhэн иимэ станцинууд шэнжэлхы ехэ хүдэлмэри бүтээхэ, техническэ түхеэрэлгэнүүдые улам нарижуулха арга олгохо. Замбуулинай транспортна онгосонуудаар ниидхүүлэн гаргагдаха, hэлгэгдэжэ байха экипаж лэ тиимэ станцинуудай удаан саг соо замбуулинда хүдэлхэ ябадал хангаха. Борт дээрэхи муудаhан түхеэрэлгэнүүдые үе үе hэлгэжэ байха ушартай болохо.

Атмосферэhээ гадуурхи астрономиин талаар шэнжэлгэнүүдые, медико-биологическа удаан сагай туршалганuудые хэхэ научна хэдэ хэдэн зорилго шиидхэхын тула ехэ хэмжээтэй, хүндэ станцинууд бүтээгдэхэ ёhотой болоно. Эдэ станцинууд экипажай байха, научна ба техническэ шэнжэлгэнүүдые хэхэ, элдэб оньhон түхеэрэлгэнүүдые тодхохо таhалгануудтай замбуулинай томо түхеэрэлгэнүүдшье байжа болохо.

Тиимэ томо ба хүндэ станцинуудые бүтээлгэ ехэ бэрхэшээлнүүдтэй холбоотой байна. Энэнь юуб гэхэдэ, түлхин гараха ракетэнүүдэй хүсэн хизаарланги байдаг. Хэмэл одоной замда нэгэ килограмм ашаа абаашахын тула түлхин гараха ракетын шэгнүүр эхин дээрээ 50 килограмм байха болоно. Тиимэhээ бүхы станциие гансада бэшэ, харин тэрэнэй блогуудые ами аминдань замбуулинда гаргаад, хожомынь залгалдуулан холбобол—түбэг бэрхэшээл багатай байха бшуу. Тиин 1969 оной январьда жолоодогдон ниидэхэ «Союз-4», «Союз-5» гэжэ онгосонууд дэгдээгдээд, замбуулин соо харилсан бэдэрэлсэhэн, ойртолсоhон, залгалдан холболдоhон байгаа. Туршалга хэхэ түрүүшын станци 4 час хахадай турша соо замбуулинай замаар дабшаа бэлэй.

Космонавтикын хүгжэлтэhөө уламжалан, hүүлэй жэлнүүдтэ бүри ехэ амжалтанууд туйлагдаа.

(ТАСС).

ОЙН БАЯРАЙ ТЭМДЭГТЭ ХҮРТЭХЫН ТҮЛӨӨ

Ехэ зорилгын бодото бэелэл

Худанай леспромхоз республикымнай модо бэлэдхэлэй түрүү предприятинуудай нэгэн юм. Энэ коллектив ганса «Забайкаллес» комбинадай предприятинуудай дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ шалгарна бэшэ, СССР-эй Ой модоной, модо болбосоруулгын промышленностиин министерствын түрүү коллективүүдэй зэргэдэ гаранхай.

Леспромхозой коллектив табан жэлэй хоёрдохи жэлэй эхинhээ хойшо ажалайнгаа эршэ hуладхангүй хүдэлжэ байhаар. СССР-эй 50 жэлэй ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөндэ оролсоходоо, ажалайнгаа бэлэг Эхэ орондоо бариха гэжэ шиидэhэн юм. Модо бэлдэхэ, шэрэхэ энэ жэлэй түсэбые декабриин 5 болотор дүүргэхэ, даабариhаа гадуур 10 мянган кубометр модо шэрэхэ уялга тэдэнэр абаа. Тиихэдээ продукци худалдаха түсэбөө 90 мянган түхэригөөр үлүүлхэ, продукциингаа өөрын үнэ сэнгые 30 мянган түхэригөөр хямдаруулха, энээнэй ашаар 20 мянган түхэригэй олзо доход даабариhаа гадуур оруулха гэжэ хараалаа.

Энэ хадаа коллективэй хараалhан ехэ зорилгын зарим хубинь юм. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүхэ, модошодой мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ, түрүү дүй дүршэл үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ талаар ехэ юумэн хэгдэхээр түсэблэгдөө.

«Забайкаллес» комбинадай бусад предприятинуудтай сасуулхада энэ леспромхоз багашаг юм. 300-гаад хүдэлмэришэдтэй энэ коллектив жэлдээ 220 мянган кубометр модо бэлдэнэ, шэрэнэ. Модошод энэ даабаряа жэл бүхэндэ урагшатай hайнаар дүүргэнэ.

СССР-эй 50 жэлэй ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөндэ hайн үрэ дүн туйлахые эндэхи модошод оролдоно. Тэдэнэр хэлэhэн үгэдөө хүрэмөөр ажаллана—графигаа уридшалжа, 10 hарынгаа даабариие болзорhоонь урид дүүргээ. Мүнөө ноябрь hарын түсэбөөр ажаллажа байна. Леспромхозой модо бэлэдхэлэй 2 пунктын, мастерска бүхы участогуудай коллективүүд даабаряа үлүүлэн дүүргэнэ.

Коллектив ямар аргаар амжалта туйланаб? Леспромхоз саг үргэлжын кадрнуудтай. Зарим модошод леспромхозой эмхидхэгдэhэн саhаа хойшо эндэ ажаллаhаар. Мастерска участок, бага комплексно бригада бүхэн хамтын хэрэгтэ туhа нэмэреэ шадал соогоо оруулалсана. Петр Иванович Павловай даадаг бага комплексно бригада hара бүхэндэ 2000 кубометрhээ бага бэшэ модо бэлдэн таллуулдаг болоо. Бригадын дүй дүршэлые леспромхозой бусад бригаданууд халан абалсажа, ажалайнгаа бүтээсэ дээшэлүүлнэ.

Г. Т. Михайловский, А. Л. Ларионовой, П. Е. Коноваловай, Г. Б. Филипповэй, мүн Ленинэй орденоор шагнагдаhан М. И. Паршаковой даадаг бага комплексно бригаданууд, погрузчигай операторнууд В. П. Машанов, Б. Д. Лоскутников, кабель-крануудай операторнууд И. Г. Тевонюк, Р. Х. Халиев, Д. Ф. Терентьев гэгшэд ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөндэ шалгарна.

Моторист М. И. Паршаков халаан соо 60 кубометр модо отолхо нормоёо 100 кубометртэ хүргэнэ. Ажалайнгаа сагай минута бүхэниие ашагтайгаар хэрэглэдэг дээрэhээ иимэ амжалта туйлана.

Энэ бригада жэл соо 27000 кубометр модо бэлдэхэ уялга абанхай. Энэнь эндэхи эрхэ байдалда ехэ бүтээсэ юм. Абаhан уялгаяа дүүргэхын тула хүсэ шадалаа гарган ажаллана, ажалайнгаа эмхидхэл ходо hайжаруулна.

Модошодой дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй үрэ дүн hара бүридэ согсологдодог. hарын туршада хэды шэнээн модоной бэлдэгдэhэн, ямар коллективэй түрүүлжэ гараhан бүгэдэндэ мэдээжэ болгогдоно. Амжалта туйлаhан бригада, ажалай түрүүшүүл урмашуулгада хүртэнэ.

hайндэрэй дүтэлхэ бүри модошодой ажалай эршэ шангадажал байhаар.

Г. МОНКЕТОВ.

СССР-эй тогтоhоор 50 жэлэй ойдо зорюулагдаhан социалис мүрысөөн «Теплоприбор» заводой хүдэлмэришэдэй дунда үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Тус заводой коллектив оронойнгоо 15 союзна республикануудай хүндэлэлдэ зорюулhан ажалай эстафетэ бэе бэедээ дамжуулан хүдэлнэ. Мүнөө үедэ Казахай, Грузиин, Азербайджанай, Литвагай ба Молдавиин союзна республикануудта зорюулhан мүрысөөтэ долоон хоногууд үнгэржэ, Латвиин ССР-тэ зорюулагдаhан ажалай вахтада заводой хүдэлмэришэд жагсаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: союзна республикануудта зорюулагдаhан социалис мүрысөөндэ түрүү hуури эзэлжэ ябаhан инструментальна цехэй шлифовщица Евдокия Андреевна Толстихина ажал дээрээ.

П. ГОМБОЖАПОВАЙ фото.

ДУРАДХАНА, НАРИЖУУЛНА, АРЬБАЛНА

Арга боломжонуудаа элирүүлэн хэрэглэхэ, техническэ дэбжэлтэ туйлаха, түрүү онол арга, дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэхэ зорилго кран бүтээгшэд урдаа табинхай. Энэ зорилгоёо бэелүүлхэ хэмжээнүүд баталагдаhан байна.

Заводой кран бүтээлгын цехэй коллектив эдэ бүгэдын ашаар табан жэлэй түсэбые болзоhоонь урид дүүргэхэ гэжэ хараалаа. Табан жэлэй түсэбые уридшалан дүүргэхын тула жэл бүхэнэй даабари үлүүлхэ, хараалhан хэмжээнүүдээ бэелүүлхэ шухала.

Кран бүтээгшэд СССР-эй 50 жэлэй ойн гүйсэхэ энэ жэлэй гүрэнэй түсэбые декабриин 27 болотор дүүргэхэ уялга абанхай. Цехэй бүхы коллектив ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөндэ оролсожо, амжалта туйлажа байна. Олонхи хүдэлмэришэд өөhэдын социалис уялгатай, энэ жэлэй даабариие ноябриин hайндэр болотор дүүргэхэ гэжэ шиидэнхэй.

Абаhан уялгануудаа дүүргэхэ хэрэгтэ зорюулагдаhан хэмжээ ябуулгануудай нэгэн гэхэдэ, нормо-часаа заатагүй дүүргэхэ, өөhэдынгөө табан жэлэй түсэб зохёохо ажал болоно. Нормо-часаар хараалагдаhанай ёhоор продукци бүтээхэ мүрысөөн цех соо үргэнөөр дэлгэрээ.

Токарь Владимир Ечин, фрезеровщик Виктор Пенкин энэ мүрысөөндэ шалгарна. Владимир Калашниковай, Лермонт Бимбаевай, Валерий Шиловэй, Григорий Ключеровэй даадаг бригаданууд нормо-часаа нэгэ hараар урид дүүргэжэ ябана. Эдэ коллективүүд hайн шанартай продукци бүтээдэг.

Цехэй коллектив hаяхан 1500-дахи кранаа хабсарган бүтээбэ. МАЗ-500 автомашинын шасси дээрэ 1500-дахи автокран хабсаргагдажа, арадай ажахын hалбаринуудта эльгээгдээ. КС-3561 түхэлэй 10 тоннын автокранууд орон доторнай ганса манай заводто бүтээгдэдэг. Заводой конструкторнууд Ивановска автокран бүтээлгын заводой конструкторнуудтай, хүндэ автохаргын барилгын научно-шэнжэлгын институттай хамта автокранай түхэл зохёоhон, тэрэниие нарижуулан hайжаруулха арга зам бэдэрэн хэрэглэhэн байна.

Хүдэлмэришэд ойн хүндэлэлэй социалис мүрысөөнэй үедэ үйлэдбэриин арга боломжонуудые элирүүлэн хэрэглэхые оролдоно. Урлан нарижуулагшад кран бүтээлгын өөрын үнэ сэнгые хямдаруулха, крануудые найдамтай бүхэ болгохо, материал алмаха арга бэдэрнэ. Урлан нарижуулагшад Анатолий Щепин, Константин Перевезников металл гамтайгаар хэрэглэхэ дурадхал оруулаа. Тэрэнь hайшаагдажа, үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэhэн байна. Константин Перевозниковой дурадхалаар гагнуури хэдэг хоёр хүдэлмэришэн нэгэ ажалhаа сүлөөлэгдөө. Энэ дурадхалайнь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэхэдэ, тэрэнэй хоёр жэлдэ абаха салин хүлhэнэй хэмжээнэй мүнгэн зөөри арьбалагдаба.

Автокраниие нарижуулан hайжаруулха талаар ехэ юумэн хэгдээ. Энээнэй ашаг үрэнь заводто яhала ехэ байгаа. Автокран бүтээлгын ажалай гаргаша 30 мянган нормо-часаар хороогдоhон, жэлдээ 100 тонноhоо үлүүтэй металл алмагдаhан байна. Урлан нарижуулагшад Анатолий Веселовский, Иван Тугаринов, Иван Бердюгин, Валерий Шилов, Иван Катаманов, Анатолий Новиков, Александр Арефьев болон бусадай үйлэдбэридэ нэбтэрүүлhэн дурадхалнуудай ашаар ехэ алмалта хэгдээ.

Цехэй коллектив жэлэй 9 hарын туршада үйлэдбэридэ 150 хэмжээ ябуулга нэбтэрүүлhэн байна. Тиигэжэ 60 мянган түхэриг алмагдаа. Цехэй продукци бүтээлгын өөрын үнэ сэн 5 процентээр хямдаруулагдаа. Ажалай бүтээсэ недондоной энэ үеынхитэй сасуулхада 18,2 процентээр дээшэлээ. Цех 9 hара соо түсэбhөө гадуур 260 мянган түхэригэй продукци бүтээhэн, худалдаhан байна.

Коллективээрээ ойн баярай тэмдэгтэ хүртэхын түлөө мүрысөөндэ кран бүтээгшэд hайн үрэ дүн туйлажа, өөhэдынгөө хубита оруулжа байнхай.

Н. ДЕМИН,
«Электромашина» заводой инженер.

Б. ЛАНДАПОВ.

БАЙГААЛИ—МАНАЙ БАЯЛИГ

ХҮН БҮХЭНЭЙ ХАБААДАХА ХЭРЭГ

Н. ПИВОВАРОВ,
Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ

СССР-эй Верховно Советэй дүрбэдэхи сесси дээрэ байгаалиие саашадань бүри hайнаар сахин хамгаалха, байгаалиин баялигые ашагтайгаар хэрэглэхэ тухай гүрэн түрын тон шухала удха шанартай асуудал зүбшэн хэлсэгдэhэн байгаа.

«Промышленность, транспорт, хүдөө ажахын хурдан түргэнөөр хүгжэлгэ, научно-техническэ революциин дэлгэржэ, совет арадай материальна ба соёлой али бүхы эрилтэ хэрэглэмжэнүүдэй ехэ боложо байhан үедэ байгаалиие сахин хамгаалха, баялигуудыень ашагтай hайнаар хэрэглэхэ гээшэ гүрэн түрын шухала зорилгонуудай нэгэн болоно, энээниие шиидхэлгэhээ арадай ажахын түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэлгэ мүнөөнэй ба ерээдүйн үетэнэй баян дэлгэр байдал дулдыдаха байна», гэжэ СССР-эй Верховно Советэй баталан абаhан тогтоол дотор онсо тэмдэглэгдэнэ.

Коммунис парти, Совет гүрэн Ленинэй заабаринуудые хүтэлбэри болгон, байгаалиие сахин хамгаалха, тэрэнэй баялигуудта гамтайгаар хандаха. [А]радай ажахыда зүбөөр аш[аг]лаха хэрэгтэ саг үргэлжын анхарал хандуулжа байдаг. Оршон тойронхи байгаалиие, газар, ой модо, уhа, амитанай ба ургамалай аймагые сахин хамгаалгада, тэдэниие арьбадхалгада шэглүүлэгдэhэн шухала хуули, тогтоолнууд hүүлэй үедэ орон доторнай баталан абтаhан байха юм. «Байгал шадархи байгаалиин баялигуудые зүбөөр ашаглаха ба hайн байлгаха ябадал хангахын тула шухала нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Советэй тогтоол энээндэ эли тодо жэшээ боложо үгэнэ.

Энэ тогтоол хадаа Байгалай байгаалиин баялигые зүбөөр ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ, энэ тунгалаг уhатай нуурые бузараалгаhаа сахин хамгаалха, Байгалай амитанай болон ургамалай аймагые арьбадхаха арга олгоhон шухалын шухала асуудалнуудые тодорхойлhон холын хараатай программа боложо үгэнэ.

Уhа сэбэрлэдэг түхеэрэлгэнүүдые бариха, ой модоной ажахы эрхилэлгые болон модо бэлэдхэлгые hайжаруулха, hалхи болон уhанhaa гэмтэхэ ябадалhaa газарай хүрьhэ хамгаалха, Байгалай загаhанай нөөсэ арьбадхаха гэхэ мэтэ хүдэлмэри ябуулха даабари союзна ба союзно-республиканска министерствэнүүдтэ, эмхи зургаануудта, нютагай партийна, совет органуудта энэ тогтоол дотор үгтэнхэй.

Энэ талаар нилээд хүдэлмэри хэгдээ гэжэ тэмдэглэхэ шухала .

Байгал болон тэрээндэ шудхадаг Сэлэнгэ мэтэ гол мүрэнүүдые завод, фабрикануудта хэрэглэгдэhэн муухай уhанhaa хамгаалха зорилготойгоор промышленна предприятинуудтахи уhа сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдэй барилгые ба ашаглалгада үгэлгые түргэдхэхэ хэмжээнүүд абтаhан, Улаан-Үдэ городто хоёрдохи ээлжээнэй канализациин барилга эхилhэн байна. Хэрбээ 1970 ондо уhа сэбэрлэхэ түхеэрэлгэнүүдые барилгада дүрбэ миллион шахуу түхэриг мүнгэн гаргашалагдаhан байгаа hаа, 1972 ондо 16 миллион түхэриг мүнгэн гаргашалагдахаар hомологдоо. Промышленна арбан предприятида баригдаhан уhа сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүд ашаглалгада үгтөө, тиихэдэ үшөө 29 предприятида иимэ түхеэрэлгэнүүд баригдажа эхилээ.

Ой модоной нөөсэ ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ, уhан сооруур модо урадхуулгые сүм зогсоохо, Байгал далайда. тэрэнэй оршон тойронхи гол мүрэнүүдэй hабануд соо шэнгэhэн, хаягдаhан модо суглуулжа абаха хүдэлмэри эршэмтэйгээр ябуулагдана. Байгалда шудхадаг бүхы гол мүрэнүүдээр модо урадхуулга энэ жэлдэ сүм зогсоогдохо байна. Уhанда шэнгэhэн модо суглуулжа гаргахын тулада «Забайкаллес» комбинадай дэргэдэ тусхай организаци байгуулагдаа. Шухала хэрэгтэй техникэ тэрэнэй мэдэлдэ үгтөө.

Модо бэлэдхэхэ ба болбосоруулха гурим үндэhөөрөө хубилгагдана. Модо зурууд болгон отолхо, ута зандань шэрэхэ түрүү арга хэрэглэгдэнэ. Һүүлэй жэлнүүдтэ модо шэрэхэ нарин колеятай түмэр зам баригдана, автомобиляар модо зөөхэ мянга гаран километр харгы леспромхозууд ашаглалгада үгөө. Байгал дээгүүр модон сигара болгогдон зөөгдэнэ.

Байгал шадархи ой тайгада модо бэлэдхэлгын шэнэ дүрим зохёогдожо баталагдаhан, модо бүлэг бүлэгөөр илгаха хүдэлмэри дүүргэгдэhэн байна. Ой модоной шэнэ зургаан ажахы, 21 лесничество байгуулагдаа.

Газарай хүрьhэнэй hалхинда үлеэлгэжэ уhанда нуража муудадаг ябадалтай тэмсэхэ, тэрэнэй үрэжэл дээшэлүүлхэ хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэнэ. Ойрын гурба, дүрбэн жэлэй туршада республика доторнай 3,3 мянган гектар талмайда тариалан хамгаалха модоной зурууд hуулгагдаха, элhэнэй болон ганга жалгын нуралгые зогсоохо ехэхэн хүдэлмэри үнгэргэгдэхэ, уhалууриин шэнэ ханаабууд малтагдаха, шаблаагүй анзаhаар газарай хүрьhэ элдүүрилгэ, зурууд зуруудаар тарилга хэхэ арга нилээд үргэдхэгдэхэ зэргэтэй.

Байгалай оршондохи уhа сөөрэмэй загаhа, илангаяа омоли түргөөр олошоруулхын, амитанай болон ургамалай аймагые сахин хамгаалхын тулада загаhа үдхэдэг заводуудые hэльбэн шэнэдхэхэ ба шэнэ заводуудые бариха хүдэлмэри ябуулагдана, гүрэнэй заповеднигүүд байгуулагдана. Загаhа үдхэдэг Чивыркуйска шэнэ завод ашаглалгада үгтэhэн, Большереченскэ завод үргэдхэгдэhэн, загаhа үдхэдэг Хойто-Байгалай, Сэлэнгын заводуудай барилга эхилhэн, Байгалай гүрэнэй заповедник эмхидхэгдэhэн байха юм.

Республикын гол мүрэнүүдтэ, Байгал нуурта загаhа бариха шэнэ дүрим тогтоогдоhон, хулгайгаар загаба барилгатай тэмсэл шангадхагдаhан байна.

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй тогтоолые бэелүүлхэ талаар мүнөө абтажа байгаа хэмжээнүүд хадаа оронойнгоо байгаалиие саашадаа бүри hайнаар сахин хамгаалха, байгаалиин баялигуудые ашагтайгаар хэрэглэхэ тушаа СССР-эй Верховно Советэй хараалhан үргэн программын гол хубинь, гүрэн түрын энэ шухала зорилго шиидхэлгэдэ республикымнай ажалшадай оруулhан хубитань боложо үгэнэ.

Гэхэтэй хамта, оршон тойронхи байгаалиие сахин хамгаалхын, байгаалиин баялигуудые зүбөөр хэрэглэхын, совет хуулиие нарин нягтаар сахихын түлөө тэмсэл хаа хаанагүй шууд сэхээр ябуулагданагүй гэжэ олохон баримтанууд гэршэлжэ үгэнэ. Байгаалиин баялигуудые хамгаалха, арьбадхаха тухай hанадаггүй, хара амяа хараhан, байгаалиин баялигта шунахайрдаг хүнүүд мүнөөшье бии байhaap.

Ой модые хайра гамгүйгөөр отолхо, ээзэн бусаар хандаха баримтанууд республика дотор олоор дайралдана. Зарим эрхэтэдэй, модо бэлэдхэдэг болон бэшэшье предприятинуудай, эмхи зургаанудай зэмээр Байгалай уhа хамгаалха зонодо ойн түймэр гарашана.

Зарим хүнүүд амархаяа ойдо гараад, дайралдаhан модо хухална гэмтээнэ, ойн ан, шубуу шонхор алана. Жэшээлхэдэ, Хяагтын аймагай нэгэ колхозhоо жэмэс суглуулхаяа гараhан хэдэн хүн Сүхэ мүрэнэй эрьеэр ургажа байhан мойhоной hөөгүүдые «Дружба» хюрөөгөөр таhа тайража унагааhан байна. Тэдэниие байгаалиин дээрмэшэд гэжэ нэрлэхэдэ гайхалгүй.

Нэн түрүүндэ нютагай Советүүд, тэрэнэй гүйсэдкомууд, хуулиин ёhoop байгаали хамгаалгада анхаралаа табиха, гурим эбдэгшэдтэй эрид тэмсэл ябуулха зэргэтэй органууд иимэрхүү баримтануудай түлөө харюусаха болоно. Гэбэшье өөhэдөө эрхэтэд, тэдэнэрэй хүдэлжэ гү, али hуража байhан коллективүүд мүн лэ харюусалга бэе дээрээ даааха зэргэтэй. Засагай, нютагай органуудшье, ажалшадай коллективүүдшье, олониитэшье гурим эбдэгшэд тушаа хэмжээнүүдые абанагүй, иимэ хүнүүд хэhээгдэнгүй орхигдошоно. Энэ муухай хорото ябадалда эсэс табиха, байгаалиин баялигта гар хүрэдэг, хохидол ушаруулдаг хүнүүдтэй эрид шууд тэмсэхэ гээшэ бүгэдэ арадай хэрэг, совет хүн бүхэнэй нангин уялга болоно.

Гол мүрэнэй уhа сэбэр байлгаха, баялигыень ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ гээшэ шухалын шухала зорилго мүн. Дабhагүй сэбэр уhаар хүн зониие хангалга, уhанай сэбэр байлга сахилга хадаа мүнөө үеын шухала асуудалнуудай нэгэн гэжэ тоологдоно гэжэ СССР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ онсо тэмдэглэгдэhэн байна.

Промышленна предприятинуудай, коммунальна ажахынуудай хэрэглэhэн муухай уhаар гол мүрэниие бузарааха ябадал болюулха хэмжээнүүд hүүлэй жэлнүүдтэ республика доторнай абтажа байна гэжэ дээрэ хэлэгдэhэн байгаа. Гэбэшье энэ хүдэлмэри хаа хаанагүй жэгдэ hайнаар ябуулагданагүй. Зарим предприятинууд уhа сэбэрлэхэ түхеэрэлгэнүүдэй барилгын болзорые үндэhэ баримтагүйгөөр унжагайруулна, үйлэдбэриин болон гэр hуудалай хэрэглэмжэдэ уhа гамтайгаар гаргашалха асуудалда анхарал багаар табина.

Сэлэнгын целлюлозно-картонно комбинадта уhа сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдэй барилгые унжагайруулга hанаа зобооно гэжэ СССР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ тон зүб хэлэгдээ. Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадта, Улаан-Үдын ТЭЦ-тэ уhа сэбэрлэдэг түхеэрэлгэнүүдые бариха хүдэлмэри аали нобшоор ябуулагдана. Судна бүтээлгын заводто, ЛВРЗ-дэ уhа сэбэрлэдэг түхеэрэлгэнүүдые ашаглалгада үгэхэ болзорой үни дүүрээшье hаань, мүнөөшье болотор ашаглалгада үгтөөгүй байhaap.

Республикымнай Министрнүүдэй Совет эдэ баримтануудые хаража үзөөд, Зэдын комбинадай директор нүхэр Чепурин, барилгын организациин хүтэлбэрилэгшэд энэ шухала хэрэгтэ хайхарамжагүй хандана гэжэ шангаар заагаад, уhа сэбэрлэдэг түхеэрэлгэнүүдэй барилга түргэдхэхэ хэмжээнүүдые хараалха эрилтэ тэдэнэртэ табиhан байна.

Байгалай эрье шадарай уhанда, гол мүрэнүүдэй hабанууд соо шэнгэhэн, хаягдаhан модонуудые гаргажа абаха хүдэлмэри эмхитэй hайнаар ябуулагданагүй. Тайгада отологдоhон модоной hуурида модо дахин hуулгаха хүдэлмэри хангалтагүйгөөр ябуулагдана, таригдаhан модод хатажа hалана, модо таридаг ажахынуудые эмхидхэхэ асуудал удаагаар шиидхэгдэнэ.

«Забайкаллес» комбинат, республикымнай ой модоной ажахын министерство эдэ дутуу дунданудые эрид шууд усадхаха, модо хэрэглэхэ дүрим эбдэhэн зэмтэ хүнүүдые харюусалгада хабаадуулха зэргэтэй.

Газар зүбөөр ашаглаха, хүдөө ажахын эдлүүриин газарые hайжаруулха, уhа, hалхинhaa газарай хүрьhэ аршалха асуудалда үдэр бүриин анхарал хандуулжа байха шухала. Газарта эзэн ёhoop, оролдосотой hайнаар хандаhанай, тэрэниие зүбөөр хэрэглэhэнэй ашаар жэлhээ жэлдэ газарай үрэжэл hайжаруулжа, тогтууритай баян ургаса абадаг болоhон колхоз, совхозуудые жэшээ болгон эндэ олоор дурдажа болоно. Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра», Хяагтын Ранжуровай нэрэмжэтэ, Түнхэнэй «Сибиряк», Прибайкалиин аймагай «Прибайкалец» колхозууд, Кабанскын совхоз болон бэшэшье олон ажахынууд энэ талаар hайн үльгэр жэшээ харуулна.

Газарта бодолгүйгөөр, хайша хэрэгээр хандадаг баримтануудай үшөөл дайралдадаг байhaниинь халагламаар. Үнгэрэгшэ жэлдэ зарим ажахынуудай газараа буруугаар элдүүрилhэнhээ, hалхи уhанhaa хүрьhэнэй ехээр муудаhан дээрэhээ газарай үрэжэл доошолhон гэхэ гү, али 12 мянга гаран гектар эдлүүриин газар хүдөө ажахын хэрэглэмжэhээ гараhан байна. Яруунын, Хяагтын, Хориин аймагуудта гэмтэhэн газар илангаяа ехэ болонхой.

Тариалан хамгаалха зорилгоор модонуудые зурууд болгон hуулгаха, даhан газарта ногоо тариха, ургамал зуруудлан тариха гэхэ мэтэ газарай нуралгатай тэмсэхэ хэмжээ ябуулганууд олохон ажахынуудта удаагаар, муу шанартайгаар үнгэргэгдэнэ. Уhалууриин газарнууд мууса ундалуулагдана, зарим ажахынуудта уhалагдадаг газарай нилээд ехэ хуби оройдоо уhалагданагүй. Жэшээлхэдэ, байгша ондо Загарайн аймагай ажахынуудта уhалагдадаг газарай 2000 гектар, Бэшүүрэй аймагта—900, Улаан-Үдын аймагта 500 гектар оройдоо уhалагдангүй орхигдошоо.

Промышленностиин барилгада карьер малтаха, харгы гаргаха участогые таhалжа үгэхэ хэрэгтэ бодомжогүйгөөр хандаха ушар үзэгдэнэ. Эдэ участогуудые таhалжа абаhан предприяти, зургаанууд олонхи ушарта газар ашаглаха гурим эбдэнэ, хэрэглэгдэhэн газарай хүрьhэ шэнээр элдүүрилхэ хүдэлмэри ябуулагданагүй. Барилгын организацинууд, тодорхойлон хэлэхэдэ, Гусиноозерскын ГРЭС-эй барилгын управлени, «Буржелезобетон» нэгэдэл, «Бурятцелинстрой» трест энэ мэтээр газар ашаглаха дүрим эбдэнэ.

Газар хадаа манай гол баялиг, тэрээндэ гамтайгаар хандаха, эдлүүриин газарые ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ, газарай хүрьhэнэй үрэжэл дээшэлүүлхэ гээшэ гүрэн түрын шухала хэрэг болоно. Нэн түрүүн колхоз, совхозууд газар тухай хуулиие нарииаар сахиха, газарай нөөсые хамгаалха, ашагтайгаар хэрэглэхэ тушаа анхарал хандуулха зэргэтэй.

«Газарта шунахайгаар гар хүрэhэн, тэрээндэ хайша хэрэгээр хандаhан, үрэжэлыень дээшэлүүлээгүй хүн арадай баян дэлгэр байдалай эшэ үндэhэ таhалан hалгаана гээшэ», — гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев колхозн игуудай Бүхэсоюзна гурбадахи съезд дээрэ онсолон тэмдэглэhэн юм.

Агаар ариг сэбэр байлгаха асуудалда СССР-эй Верховно Советэй сесси дээрэ ехэхэн анхарал хандуулагдаа. Хорото муухай бодосуудhaa, автомобильнуудай гаргаhан газуудhaa агаарай далайе хамгаалха талаар ехэхэн хүдэлмэри манайшье республикада ходо ябуулагдана гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, байрын ехэ гэрнүүдые, соёл культурын болон бэшэшье аргаар дулаасуулдаг болоjо, Улаан-Үдэ городтохи олон объектнүүдые нэгэдхэгдэмэл жэжэ котельнэнүүд усадхагдаа, түмэр харгы электрын хүсэндэ оруулагдаа, байрын гэрнүүдтэ электропеэшэн тодхогдоно, город болон тосхонуудта, промышленна предприятинуудай газаагуур набшаhата модод таригдажа, агаарай арюун байлгада нилээд туhатай болоо. Энэ хүдэлмэри саашадаашье үргэлжэлүүлэгдэхэ байна.

Гэбэшье агаар бузарлаха ябадалые уридшалан hэргылхэ асуудал үшөөл шиидхэгдээгүй байhaap.

Зарим предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд элдэб хорото бодосуудай атаарта хаягдаха ябадалые огтолон болюулха гү, али бага болгохо технологическа процессүүдые зохёохо талаар эдэбхи үүсхэл гарганагүй, газ сэбэрлэдэг, эhэ тооhо шүүжэ абадаг түхеэрэлгэнүүдые тодхохоёо яаранагүй. Улаан-Үдын ТЭЦ болон бусад тепловой электростанцинууд, асфальто-бетон хэдэг, шэлэй оньhожоруулагдамал заводууд илангаяа ехээр агаар бузараана.

Предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд оронойнгоо Верховно Советэй заабаринуудhaa зохихо тобшолол хэжэ, промышленна хорото хаяадаhaap агаар бузараалгые уридшалан hэргылхэ хүдэлмэритэй холбоотой асуудалай шиидхэбэри түргэдхэхэ ёhотой.

Загаhанай нөөсэ, ой тайгын амитадые, шубуу шонхор илангаяа олзоборилгын ан гүрөөл олошоруулха, ургамалай аймагай баялигые hайн байлгаха хүдэлмэри саашадань hайжаруулха эрилтэ табигдана.

Загаhа үдхэдэг заводуудай түсэбөөр хараалагдаhан барилга, загаhанай ажахынуудые эмхидхэхэ хэрэг түргэдхэхэ шухала. Мүнөө барилгын тусхай трестын байгуулагдаад байхада эдэ объектнүүдэй барилгые нилээд хурдадхаха арга боломжо бии.

Гэхэтэй хамта загаhанай түрьhээ хаядаг гол мүрэнүүдые, уhа сөөрэмүүдые сэбэрлэхэ, бузарлаха ябадал hэргылхэ хүдэлмэри түргэдхэхэ, тариалан, нуга сабшалан дээрэ хаягдаhан ядохимикадуудай, минеральна үтэгжүүлгын үлэгдэлтэй уhа нуур сөөрэм уруу урадхуулжа болохогүй, шухала хэрэгтэй болоод байhан газарта загаhа хамгаалха түхеэрэлгэгүй уhалууриин ханаабуудые ашаглалгада үгэлгые хорихо хэрэгтэй.

Ан гүрөөл олзоборилхо. hайн дураараа агнаха хэрэг гуримшуулха нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха шухала.

Байгаалиин баялигые сахин хамгаалха, ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ асуудалые хүн зоной дунда үргэнөөр тайлбарилан ойлгуулха гээшэ шухала удха шанартай. Манай хэблэл, радио, телевидени, энэ хэрэгтэ ехэхэн үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй.

Байгаалиин баялигые сахин хамгаалха, ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ талаар хүдөө нютагуудтахи бүхы хүдэлмэриие ажалшадай депутадуудай нютагай Советүүд, тэрэнэй гүйсэдхэхы органууд хүтэлбэрилхэ зэргэтэй.

Һүүлэй үедэ нютагай олохон Советүүд энэ асуудалда ехэхэн анхарал хандуулдаг болоо. Гэбэшье байгаали хамгаалха, байгаалиин баялигуудые ашаг ехэтэйгээр хэрэглэхэ асуудалда сельскэ, поселкэ[вэ], аймагай, городской Совет бүхэн, тэрэнэй гүйсэдхэхы органууд, саг үргэлжын комиссинууд үдэр бүриин анхарал хандуулдаг болоогүй байhaap. Аймагай Советүүдэй гүйсэдкомууд газар ашаглаха гурим бүдүүлигээр эбдэдэг, хуули бусаар загаhaa баридаг, ан гүрөөл буудажа аладаг, жэмэстэ модо отолдог хүнүүдые хэhээхэ, зэмыень амасуулха талаар шухала хэмжээнүүдые абанагүй.

Нютагай Советүүд, түсэб табидаг органууд, министерство, зургаан бүхэн, промышленна, хүдөө ажахын предприятинууд, эрдэм ухаанай зургаанууд партиин XXIV съездын заабаринуудые, СССР-эй Верховно Советэй дүрбэдэхи сессиин шиидхэбэринүүдые үндэhэ болгон байгаалиин баялигуудые сахин хамгаалха, ашаг ехэтэйгээр хэрэглэлгэдэ шэглүүлэгдэhэн хэмжээ ябуулгануудые зохёожо, тэрэнэйнгээ дүүргэлтын хойноhоо шанга хиналта тогтоохо зэргэтэй.

Республикымнай Министрнүүдэй Совет СССР-эй Верховно Советэй дүрбэдэхи сессиин шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхэ хэмжээнүүдые мүн лэ баталан абаха байна.

Байгаали сахин хамгаалха, газарта, тэрэнэй баялигта, ойр тойронхи байгаалида эзэн ёhoop хандаха гээшэ совет хүн бүхэнэй нангин уялга мүн. Бүгэдэ арадай эдлэл болоhон байгаалиин баялигай хуби заяанай түлөө харюусалгатай байhанаа хүн бүхэн мэдэрхэ зэргэтэй.

Саратовта КПСС-эй обкомой политическэ гэгээрэлэй шэнэ байшан хүдэлжэ эхилбэ. Эндэ актова ба лекци уншаха залнууд, томо библиотекэ болон элдэб кабинедүүд нээгдэнхэй. Пропагандистнар болон элдэб кружогто хабаадагшадта туhаламжа болгон элдэб hуралсалай зүйлнүүд эндэ хэблэгдэн гаргагдадаг юм. Тэдэниие зохёон бэлэдхэлтэдэ Саратовай дээдэ hургуулинуудай багшанар хабаадуулагдадаг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: hуралсалай техническэ зүйлнүүдэй кабинедтэ пропагандистнууд лекци уншахадаа хэрэглэхэ шэнэ аппарадуудтай танилсажа байна.

Тоосоото hунгалтын суглаануудhaa

НЯГТА БАРИСААТАЙГААР ХҮДЭЛ[ХЭ]

Үдын дунда hургуули Хориин аймаг дотор томохон hургуулинуудай нэгэн гэжэ тоологдодог юм. Тус hургуулида Үдын болон Дээдэ Тайлсын совхозуудай, Удинск тосхоной эмхи зургаануудай хүдэлмэришэд, алба хаагшадай 500-гаад үхибүүд hурадаг.

Жэл бүри багшанарай коллективтэ дээдэ hургуули дүүргэhэн мэргэжэл hайнтай багшанар нэмэжэ ерэнэ. Тэдэнэр hуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри hайжаруулха, hурагшадта гүнзэгы эрдэм мэдэрэл олгохые оролдоно. Энэ талаар зарим тэды амжалта туйлагдана гэжэ тэмдэглэлтэй. Һуралсалай үнгэрhэн жэлэй дүн гаргахада, hурагшадайнь успеваемость 97 процент байгаа hэн. Урда жэлнүүдэйхиhээ нилээд дээгүүр болоно.

Мүнөө эндэ hуралсалай шэнэ жэл эмхитэйгээр эхилэнхэй. СССР-эй 50 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө социалис мүрысөөндэ оролсожо, hургуулиин багшанар hуралсалай шэнэ жэлдэ hайнаар бэлдэhэн, мүнөөшье ажал хэрэгтээ анхаралтайгаар хандана.

Эдэ бүгэдэдэ hургуулиин партийна эхин организациин үзүүлhэн үүргэнь ехэ юм гэжэ hаяхан боложо үнгэрhэн тоосоото hунгалтын суглаан дээрэ тэмдэглэгдэбэ. Һуралсалай-хүмүүжүүлгын бүхы хүдэлмэридэ партийна организаци хамааралсажа, хараалагдаhан хэмжээ ябуулганудай дүүргэлтые хинан шалгажа байдаг.

Багшанарай үзэл сурталай, — политическэ эрдэм мэдэрэл дээшэлүүлхэ хэрэгтэ hургуулиин коммунистнууд ехэхэн анхаралаа хандуулна. Марксистско-ленинскэ философиин асуудалнуудые шудалха теоретическэ семинар хэдэн жэлэй туршада хүдэлнэ. Тэндэ 25 хүн hуралсана. Политическэ hуралсалай шэнэ жэлдэ КПСС-эй түүхэ шудалха кружок байгуулагдаа. Тиигэжэ Удинск тосхоной багшанар үхибүүдые hургаха, хүмүүжүүлхэhээ гадна, өөhэдөөшье hурана, хүмүүжэнэ гээшэ. Үргэн олониитын дунда лекционно пропаганда дэлгэрүүлхэ талаар hургуулиин партийна организаци ехэхэн оролдолго гаргана. Багшанар Үдын совхозой гүүртэ, отарануудаар, үйлэдбэриин бусадшье участогуудаар ябажа, элдэб hонирхолтой лекцинүүдые уншана, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ. Коммунистнууд З. П. Борисова, В. Н. Болдырев, А. М. Болдырева болон бусад энэ хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

Гэхэтэй хамта партийна организациин хүдэлмэридэ дутуу дунда зүйлнүүд олон гэhэн шүүмжэлэл суглаан дээрэ гараа. Парти доторой, мүн хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин hула дээрэ
тиин гэшүүдэй зэргэ
гүй. Тоосоото үедэ
лэ хүн КПСС-эй
кандидадаар абтаhан
Тэрэшэлэн парти
лаан саг бозортоо
нагүй. КПСС-эй
эрилтын ёhoop 12
болохо ёhотой
рин арайхан гэжэ 8
үнгэргэгдэhэн бай
суглаанууд дээрэ
лой, профсоюзай эмхи
хүдэлмэри, багшанар
литическэ hуралсал
асуудалнууд үсөөн
на.

Һургуулиин дирек
тийна организаци
бусад партийна орга
нуудтай, ажахын хүтэ
лэгшэдтэй нягта
рисаагүйгөөр хүдэлж
hурагшадай түрэлхид
холбоо, барисаань hула
хозой дирекци,
Үдын сомсовет hург
байра байдалаар,
гээр бага hонирхоно,
туhаламжа үзүүлнэ
гуули, ажахы, нютаг
вет, түрэлхидэй
нягта, үдэр бүриин
барисаатайгаар хүд
хамтын хэрэг—үр
залуу үетэниие эрдэм
hургаха, коммунис
мүүжүүлхэ хэрэг
тайгаар шиидхэгдэхэ
гэhэн тобшолол
hунгалтын суглаан
хэжэ болоно.

Г. ХАГ

Улаан-Үдын нефтебазын лаборант Дина Николаевна Швецова бензин, дизельнэ түлишэ, тоhо гэхэ мэтэ нефтепродуктнуудай шанарые химическэ аргаар үдэр бүхэн тодорхойлжо байдаг.

Дина Николаевна нефтебазада hаяханай хүдэлжэ эхилээшье hаа, даажа абаhан ажалдаа харюусалгатайгаар хандадаг, түргэн шуумараар ажалладаг байhaараа нүхэдэйнгөө дундаhаа шалгарна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Н. Швецова ажалдаа.

М. СУТУРИНАЙ фото.

ХАЛААН СО[...] 800 КУБОМ[...]

Д. БАЛДА[...]

ЭРХЭБЭШЭ ДҮҮРГЭХЭ

В. БАЙБОРО[...]

ШЭНЭ ҮЙЛСЫН НЭРЭ

Арсен ЦИКЛАУРИ, Грузиин ССР-эй „Закметаллургстрой" трестын Ленинэй ордентэ барилгын управлениин бригадир

Манай түрэл хотын шэнэ үйлсэдэ түрүүшын гэрэй hуури табигдаба. Олон дабхар, hаруул үүжам, тааруу зохид байрануудтай байха. Жэлэй дүүрэтэр хэды олон иимэ гэрнүүд эндэ баригдаха гээшэб! Шэнэ магазинууд, соёлой-ажаhуудалай эмхи зургаанууд нээгдэхэ. Тодорхойлон хэлэбэл, энэ үйлсэдэ ажабайдал бурьялхал байха даа...

Шэнэ үйлсэдэ гоё hайхан нэрэ үгтэхөөр hанаашалагдаа. Манай хотые мэдэхэ хүн бүхэн энээниие зүбшөөхэ байха. Эндэхи бүхы гэрнүүдэй мүнөөдөө саарhан дээрэ дурдагдадаг байhaниинь бараг ааб даа. Юундэб гэхэдэ, Рустави угаа түргөөр болбосон түхэлтэй, гоё hайхан хото боложо байнхай. Барилгашан байhaн тулададаа энээниие hайн мэдэнэб.

1944 оной март hарада нишэ ерээ hэм. Юрэдөөл, ехэ юумэ ойлгохо мэдэхэгүй, залуул байгаа гээшэ hэн хаб. Тойроод хооhон хуудам тала зэнхыжэ байгаа hэн. Хүнүүд үдэр бүри ондо ондоо газарнуудhaa ерэдэг бэлэй. Тбилисиhээ, Москваhaa, Ереванhaa, Таллинhaa, Челябинскhaa, Свердловскhoo, Советскэ Союзай бусад хото городуудhaa. Грузиин индустриин шэнэ түб хото барихын тула нишэ ерэнэ.

Промышленна предприятинуудай баригдажа, хото городой урган бодожо байхада, Грузиин залуушуул эршэмтэйгээр ажаллахаhaa гадна, оролдосо хэшээлтэйгээр hурадаг байгаа. Ород, украин химигүүд, металлургнууд, машина бүтээгшэд шэнэ мэргэжэлнүүдтэ залуушуулые hургаа. Минии багша—украинец Константин Лихота мүнөө Рустави хотын хүндэтэ гражданин юм. Эндэ хүдэлхэ үедөө Грузиин таба мянга тухай эдир хүбүүд, басагадые барилгашанай мэргэжэлдэ hургаhан байна!

Түрүүшын барилгашадай, хабсаргагшадай олонхидынь мүнөөшье Рустави хотодо ажаhуудаг. Эдэмнай хэд бэ гэбэл, Федор Марков, Сергей Бойко, Аксакал Тапелов, Владимир Тевонян, Исмаил Мусаев, Роберт Пейль болон бусад...

Булад хайлуулагшад Василий Булгатов, Евгений Воронков, Петр Байраков, Иван Дьяченко, Петр Демьяненко гэгшэд энэ хотын hуурин зон болонхой. Тэдэнэй үхибүүд металлургнуудаар, химигүүдээр эндэ ажаллана.

Урдань булад хайлуулагшын туhалагшаар хүдэлhэн, мүнөө инженерээр ажалладаг Шалва Кэхалейшвили наймаа аха дүүнэрээ металлургическэ заводто асарhан байна. Иимэ жэшээнүүд олон.

Олохон hурагшад багшанараа ахижа гараhан байха. Павел Церетелиие жэшээлэн дурдамаар. Техническэ мэргэжэл олгохо училищи дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр сорго бүтээдэг цехтэ хүдэлхөөр ороо hэн. Ажалhaa hамшангүйгөөр техникумдэ, институтда hураад, Никопольдэ үйлэдбэриин практика гараhан юм. Мүнөө тэрэ—сорго бүтээдэг цехэй начальник. «400» түхэлэй агрегадые бүхыдэнь автомадаар хангаhанай түлөө Ленинскэ шанда хүртэнхэй. Ородууд Сергей Малышев, Николай Андрюхин, армянин Гурген Геворкян, поляк Константин Грушецкий ба бусад металлургнууд Ленинскэ шангай лауреадуудай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Мүнөө багшанар ба hурагшад ана-мана мүрысэжэ байдаг. СССР-эй байгуулагдаhaар 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ хани барисаанай хайлуулганууд эндэ хэгдээ hэн. Тэрэ үеэр Ждановай, Енакиевска булад хайлуулагшад Рустави хотын металлургнуудтай хамта хэды ехэ булад хайлуулаа гээшэб!

Зуу мянга тухай зон Рустави хотодо ажаhуудаг. Душэ гаран үндэhэ яhатанай түлөөлэгшэд эндэ бии.

Үйлсэнүүд олон... Үшөө нэгэ үйлсэ мүнөөдэр нэмэбэ. Түрүүшынь байшангай hуурие маанадай табилсаhан үйлсэ СССР-эй байгуулагдаhaар 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ болохонь.

(ТАСС).

Анхаралгүй һуухын аргагүй

ТЕАТР

XX зуун жэлэй хүгжэмэй [...] классик гэгдэһэн С. С. Прокофьевой оперо болон баледүүд театрнуудай репертуарта ходол оруулагдажа, [...] мэдээжэ зохёол[...] ана-мана ябажа байна. Буряадай оперо, баледэй театрта Прокофьевой гурба[...] зохёол найруулагдан [...]даба гээшэ. Энээнһээ [...] тээ «Шулуун сэсэг ту[...] домог», «Дуэнья» («Сү[...] гэрлэлгэ») гэһэн зо[...]олнуудтай танилсаһан бай[...]. Мүнөө «Золушка» та[...]гдаба.

[...]. Перро гэгшын «Зо[...]» гэжэ мэдээжэ онто[...] соо хэлэгдэһэн эдир хүү[...] даруу зан, һайхан [...] хоёр зуугаад жэлдэ [...]позиторнуудай анхара[...] татадаг байгаа. Тэрэнэй [...] олон оперо, баледүүд [...]гдэһэн. Тэрэ тоодо Д. Россини, Ж. Массне гэгшэ[...] оперонуудые дурдалтай. [...] агуу ехэ хүгжэмшэ [...] И. Чайковский «Золуш[...]» гэжэ балет бэшэхэ гэжэ [...]һон байгаа. Зүгөөр «Зо[...]» гэжэ эгээл түрүүшын [...] баледые суута совет [...]позитор Сергей Прокофьев зохёоһон юм.

[...]тохоной гүн гүнзэгы [...] композитор ехээр һай[...]һан, тиигээд ёһотой ехэ [...]рэл харуулһан хүгжэм [...]руулаа. Шогтойхон аад, [...]гэрлиг хүгжэмөөр амиды зоной ябадалые, үйлэ хэрэгүүдые зураглаа.

«Золушка» гэжэ балет яһалашье золтой хуби заяатай байгаа. Манай орондошье, хилын саанашье олон театрнуудай сценэ дээрэ табигдаһан. Зүгөөр СССР-эй Ехэ театрта табигдаһан зүжэг дэлхэй дээрэ эгээл мэдээжэ болоһон юм. Золушкын ролии СССР-эй арадай артистка Г. Уланова гүйсэдхэжэ, олоной вүрхэ баясуулһан.

Манай театрта «Золушкын» табигдаха болоод байхада, балетмейстер А. Батубаева хоёр харгын бэлшэр дээрэ зогсоһон юм гэхэ: урда тээнь бии байһан арга боломжонуудые хэрэглэхэ гү, али Прокофьевой хүгжэмые өөрынхеэрээ уншажа, өөрынгөө зам шэлэхэ гү? Бэлигтэ залуу балетмейстер хоёрдохи харгыень шэлээ. Зүб даа, хэршье мэдээжэ балетмейстерэй үгэ хэтэдээ тогтооһон юумэ бэшэ гэжэ А. Батубаева зүб бодоо. Хатар нааданай гэхэ гү, али хореографиин искусство ходол хүгжэжэ байдаг үйлэтэй бшуу. Тиимэһээ хатарай «хэлэн», онол арга улам бүри үргэдэжэ, һалбаржа байдаг. Тиимэһээ баледтэ шэнэ юумэ бэдэрхэ гээшэ һайшаалтай хэрэг.

Гэбэшье А. Батубаева урда тээнь мэдээжэ байһан ёһо заншалые этэржэ хала бэшэ. Харин гол нюурнуудые элирүүлэн харуулһан зүйлнүүдые шадамараар хэрэглэжэ, бүхы зүжэгөө һонин болгохо гэжэ оролдоо.

Юрэнхы дээрэнь хэлэхэ болоо һаа, Ленинэй орденто оперо болон баледэй театрай коллектив «Золушкые» найруулан табихадаа, горитой-хон амжалта түйлаһан байна. Зүжэгые өөрынхеэрээ тайлбарилһан (интерпретацилһан) балетмейстер Алла Батубаева тэрэ амжалтые хубаалдаха эрхэтэй гэжэ үшөө дахин тэмдэглэхэ дуран хүрэнэ.

Тус баледэй хүгжэм баян ритмтэй, уян нугархай, тон лэ хатарай шэнжэтэй. Баледэй бүхы гурбан үйлэ соо дүүрэнги удхатай, бэеэ даанги номернууд элдэб. А. Батубаева баледэй удхые тайлбарилхадаа, хатар наадыень гол үүргэтэй болгоһон байна. Тиихэдээ пантомимэдэньшье («үгэгүй хөөрэлдөөндэ») горитой анхарал хандуулаа юм бээз. Энэнь композиторай эрмэлзэлтэй зохилдоһон байна. «Энэ баледые аргатайл юм һаань хатарлиг (танцевальна) болгохоёо оролдоһон хүм», — гэжэ С. С. Прокофьев зааһан байдаг.

Тэрээнтэй хамта А. Батубаева удхынь үлүү зүрилдөөтэ газарнуудые, Прокофьевой хүгжэмэй сохилтые бага зэргэ зөөлэрүүлһэн байна. Тэрэниинь бидэ баһал һайнаар сэгнэхэ ёһотойбди, юундэб гэбэл энэнь балетмейстерэй үүсхэлтэ ажалые гэршэлнэ. Юуниинь зөөлэрһэн байнаб? Жэшээнь, баледэй удхын ёһоор, Золушка зобоһон тулиһан нюур гэжэ харуулагдадаг байһан. Харин манай театрай табиһан зүжэг соо гунигта дарагдангяар, бодолгото болонгёор харуулагдаа. Муу талынь хүнүүд тиимэшье муухайнууд бэшээр, харин наада барижа энеэхээр зураглагдаа. Эгэшэ дүүнэр Злюка (Уууртай хүүхэн) Кривлянка (Тунгаасагүй хүүхэн) хоёр тиимэшье тэнэгүүд, шэрүүн зантайнууд бэшэ, харин һуури байрагүй, шуурхай басагад болгогдоо.

Иимэрхүү тайлбарилга хүгжэмтэйнь зүрилдэжэ болохо гэжэ һанахаар һэн, зүгөөр БурАССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша, дирижёр М. Балдаев оркестрэй наадые тон шадамараар хүтэлбэрилөө. Ямаршьеб даа, «дундуурхи шугам» баримталан, зарим газартань Прокофьевой зүрилдөөтэ хүгжэмэй «эрмэгүүдые» болюулан хүтэлбэрилхэдэнь, хүгжэм хореографи хоёрой тэнсүүрине балетмейстер оложо, шадаһан байна.

Баледэй гол нюур — Золушка. Тэрэнэй манай театрай залуу балерина Л. Протасова наадаба. Залуу артистын харуулһан Золушка хүнэй дура буляама, тон сэбэрхэн сэдьхэлтэй хүүхэн боложо харагдана. Тэрэ хадаа үгтэһэн наһандань үзэгдэхэ ёһотой инаг дураяа хүлеэнхэй. Л. Протасовагай хатарай техникэ һайнаар мүлигдэһэн. Гадна наадаһан образоо уянгын шэнжэтэй, уян зөөлэн абаритай болгоһониинь бүришье һайшаалтай. Залуу балерина хатархадаа уян нугархай, мимикэнь ойлгосотой тодо, хатарынь хүгжэмтээ зохилдонги. Ондоогоор хэлэхэдэ, тэрэнэй хүдэлсэ бүхэн, гарайнь зангалта бүхэн, тархиинь хазагад гэхэнь—хуу өөрын удхатай; тон налархай, хүн доторхой хүүхэнэй шарай харагдана. Залуу балеринын зам саашадаа ямар байха юм гэжэ уридшалан хэлэхээ бү яарая. Зүгөөр анха түрүүшын роль болохо. Золушка хадаа зохёохы замайнь һайнаар эхилһые гэршэлнэ.

Залуушье һаа, харагшадтаа яһала мэдээжэ болоһон артист В. Ганженко һайхан Принцын образые шэртэһэн шангаар, эрэлхэг дорюунаар зураглана. В. Ганженко тус образай хүгжэлтые зохидоор харуулаа: түрүүшээр энеэдэ наадатай, юумэ хэжэ үзөөгүй Принц Золушкатай уулзахадаа, һайн тээшээ хубилна бшуу. Гэбэшье дурлаһан Принц В. Ганженкын наадагшаар шуран солбоноо, дорюун зангаа орхиногүй.

Хоёрдохи үйлэдэ харуулагдаһан адажио гүйсэдхэхэдөө, Л. Протасова В. Ганженко хоёр тааража хатарха юм. Гэнтын золоор уулзаһан хоёрой билтарма баярые зураглаһан адажио зүжэгэй уянгата гол һудаһан шэнгеэр үзэгдөө юм.

Гадна Оёдолшон (Б. Кузнецов), Хатарай багша (В. Симантовский) Хойто эхэ (Л. Панкова), эгэшэ дүүнэр Кривлянка (Д. Бадмацыренова), Злюка (Ж. Лаврентьева) мэтын шог ёгтотойгоор харуулһан нюурнууд харагшадые нилээн сэнгүүлээ. Илангаяа хойто эхэ, Кривлянка, Злюка—атаа жүтөөтэй, толхогүй, һалан басагад, тэдэнэй ёһорхуу эхэ—иимэ гурбанай ойро Золушка Принц хоёр бүришье һайханаар үзэгдэнэ бшуу.

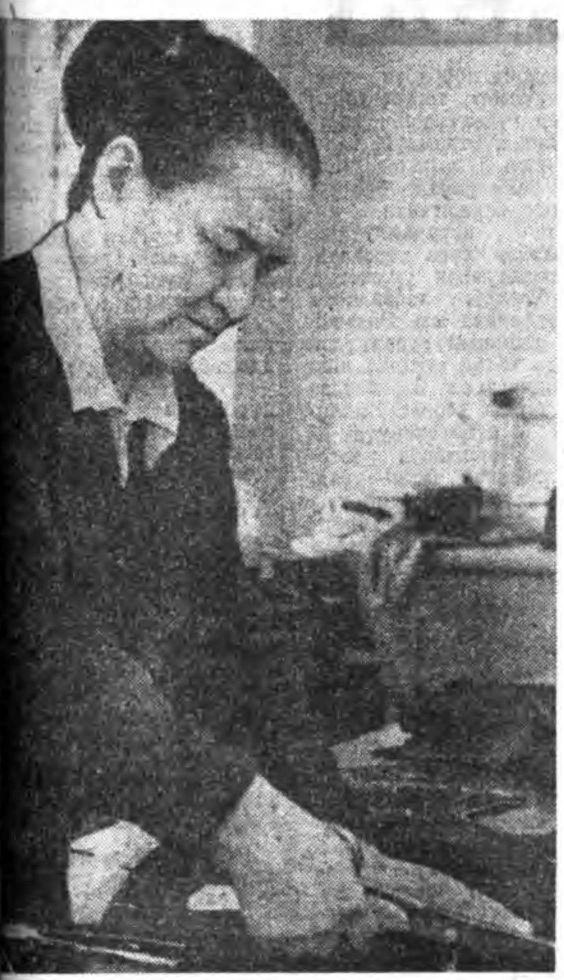
Энэ балет соо олон зоной хабаадалгатай үйлэнүүд элбэг. Вальс, мазурка, гавот, испан хатар — олоной гүйсэдхэһэн юумэнүүд. Эдэ хатарнуудые найруулан табихадаа, А. Батубаева яһала һонёор харуулха гэжэ оролдоо хаш. Зүгөөр кордебалет (олоороо хатар гүйсэдхэгшэд) жэгдэ бэшээр наадажа, найруулан табигшын бүхы һаналые харуулжа бираагүй. Зарим хатаршад хүнгөөр, саб гэмээр хатарнагүй. Гэбэ яабашье испан хатар гүйсэдхэгшэд бидэниие яһала баясуулаа. Гол хатарыень Е. Самбуева гүйсэдхөө. Уран зурааша (БурАССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Н. Манилов) тус хатарай шэмэглэлые һайнаар бүтээһэн байна. Тиимэһээ зүжэгэй уран шэмэгэй эгээл урагшатай талань гэжэ харагдана.

Юрэдөө, Н. Маниловай «Золушкые» шэмэглэһэниинь юрэнхы дээрээ һонин байна. Урданай ёһо заншалһаа холуур ошоошьегүй һаа, бэе бэетэеэ тааралдаһан, яла-сала үнгэ будаг, элбэг гэрэл хэрэглэн, баян хубсаһа хунартайгаар шэмэглээ ха юм.

Зүгөөр оркестр һайнаар наадабашье, зарим газартаа тэрэнэй хүгжэмэй дуулдаса зүжэгэй ниитэ амжалтын хэмдэ хүрөөгүй. Хэрбээ оркестр түхэлдөө орожо байһан үетэй байһан һаа, тэрэнь нэгэ бага удаараа гэжэ хэлэхээр. Саашадаа оркестрэй «хэлэн» жэгдэржэ, Прокофьевой хүгжэмэй гоё байһые бидэндэ хүсэдөөр дуулгаха бээз гэжэ найдахаар.

Театр соо дүүрэн суглараһан харагшад зүжэгые халуунаар угтаа. Тус зүжэгтэ наадагшадай олонхинь — залуушуул. Тиимэһээ залуу артистнарта улам ехэ амжалта хүсөөд, «эбһээлхэ сүлөөгүйгөөр» зүжэг хараһандаа баяраа мэдүүлэе.

О. КУНИЦЫН,
хүгжэм шэнжэлэгшэ.

Улаан-Үдэ хотын Терешковагай нэрэмжэтэ гудамжада [...] «Березка» гэжэ ажалшадай ажаһуудалай эрилтэ [...] комбинадай хүдэлмэришэд жэлэй [...] болзорһоонь урид дүүргэхэ гэһэн социалис уял[...]анхай. Тус комбинадай нүхэр Гордеевагай хүтэлбэ[...] оёдолшодой бригада түрүү һуури эзэлнэ.
[З]УРАГ ДЭЭРЭ: оёдолшодой бригадир, коммунис ажа[...] ударник Ирина Ивлевна Гордеева.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

Номой таг

[П]РОПАГАНДИСТНАРТА [Т]ОРЮУЛАГДАНА

[...]ликымнай А. М. [...] нэрэмжэтэ библио[...] арадай ажахын элдэб [...]нуудай мэргэжэлтэдтэ [...]гдаһан номууд оро[...]дог. Лекторнууд, про[...]стнууд, политинформа[...], политическэ гэгээрэ[...]ргуулинуудай болон кру[...] шагнагшадта зо[...]аһан библиографиче[...] пособинуудтай танилсая.

[КП]СС-эй XXIV съездын ма[...]нуудые ба шиидхэбэри[...] шудалагшадта туһа[...] болгон, СССР-эй гүрэ[...] В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ [...] хүдэлмэрилэгшэ[...]һэн номуудай шэн[...] согсолбори «Эб най[...], зохёон байгуулхы [...] программа» гэжэ нэ[...].

[...] партиин политикые, съез[...]раалһан хараа түсэбүү[...] олон түмэндэ ойлгуулха [...] зорилго тэдэнэр урдаа [...] байна. Эндэ заагда[...] номуудай шэнжэлэлэй [...]бориин ашаар партиин [...] политическэ, үзэл [...], экономическа ба эм[...] асуудалнуудые һай[...] ойлгохо арга олдохо юм. [...] социалис демокра[...] асуудалнууд КПСС-эй [...] съезд дээрэ ехэ һуури [...] байна. КПСС-эй ЦК-[...] элидхэл, съез[...]резолюци, XXIV съез[...] директивэнүүд соо энээн [...] нилээд дэлгэрэнтыгээр [...]дэнхэй. В. В. Антоновой [...] социалис демократи» [...] номуудай шэнжэлэлэй [...]бори соо совет социалис [...]крати теоретическэ асуу[...]нуудые тодорхойлһон һүү[...]лэлнүүдэй литература— [...] Ленинэй зохёолнууд, [...] мэдээжэ болоһон но[...] ба монографинууд оруу[...]. Энэ согсолборнин ашаар совет демократиин социальна удха шанар, совет социалис демократиин системэ, совет демократиин уласхоорондын удха шанар тухай литература олохо аргатай. «В. И. Ленин совет социалис демократи тухай» гэһэн бүлэгөөр тус согсолбори эхилнэ.

КПСС-эй болон уласхоорондын коммунис хүдэлөөнэй документнүүд соо мүнөөнэй империализмда энээнһээ урид үгтэһэн сэгнэлтэнүүдые КПСС-эй XXIV съезд лаблан тодорхойлоо һэн. Империализм хадаа арадуудай, ниитын дэбжэлтын дайсан байһан зандаа. Бүхы дэлхэйн ажалшадта аюул тохёолдуулдаг мүнөө үеын империализм тухай **«Империализм арадуудай сүүдэй урда»** (И. А. Беспалова, И. Н. Свиридова) гэһэн гаршагтай согсолбори сооһоо литература шэлэжэ абаха аргатай. Тэрэ согсолбориин түрүүшын хоёр бүлэг иимэ гаршагтай: «Империализм тухай В. И. Ленинэй һургаал ба мүнөө үе саг», «Коммунизмда эсэргүү ябуулга—империалис этэгээдүүдэй зэбсэг».

«Буржуазна үзэл сурталда эсэргүүгээр» гэһэн гаршагтай согсолбори 1971 ондо хэблэн гаргагдаһан байна. Уншагшад энэ согсолбори сооһоо иимэ темэнүүдые олохо болохо: «Коммунизмда эсэргүү ябуулга — империализмын үзэл бодолой, политическэ гол зэбсэг», «Мүнөө үеын оппортунизмын гол шэглэлнүүд ба түхэл маягые шүүмжэлэлгэ», «Үзэл сурталай талаар бэелүүлдэг хорото ябуулгануудайнь онол арганууд» гэхэ мэтэ.

М. ДОНДУБОН,
А. М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска библиотекын библиограф.

„Манай үеын хүн" гэһэн конкурсдо

БЭРХЭ БАГША

БАГША, **багша...** Хүн бүхэн эгээн түрүүн «а» үзэг заалгаһан багшаяа наһан соогоо мартадаггүй. Һүүлдэ ахамад классуудта ороходоо, олон һургагшадта заалгаашье һаа, харин түрүүшынгээ багшые **миний багша** гэжэ ябадаг. Энэл даа багшын баяр! Һургагшанарайнгаа һайн зон боложо, һайнаар ябахадань, хэды ехээр тэрэ баясанаб! Муугаар ябаа һаань, баһал сэдьхэлээ зобоно. Багша, **ёһотой багша** хүн һургагшадаа өөрынгөө түрэһэн үхибүүдһээ дутуугүй һанадаг. Үхибүүдтэ иимэ үнэн-хэ зүрхэнһөө дуратай зон ёһотойл бэрхэ багша боложо шадана ха юм.

Багшын ажал хүндэшье, хүндэтэйшье гэжэ мэдээжэ. Теэд бэрхэ багша болохын тула нилээхэн оролдолго хэрэгтэй даа. Үзэг мэдэхэгүй үхибүүдые уншуулжа, бэшүүлжэ һургаха, түхэлшэһэн үзэл бодолтой зон болгохо гээшэ тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ даа.

Хэжэнгэдэ бэрхэ багшанар, арадай гэгээрэлэй отличнигууд, Буряадай АССР-эй болон РСФСР-эй һургуулиин габьяата багшанар яһала олон. Тэдэнэй нэгэн эхин һургуулиин багша Нина Мархасаевна Батомункуева болоно.

НИНА МАРХАСАЕВНА хорин зургаан жэлдэ багшалха зуураа, ургажа ябаа үетэниие һургаха, хүмүүжүүлхэ талаар ехэхэн юумэ хээ даа. Тэрэнэй оролдосотой ажалые гүрэн түрэмнай үндэрөөр сэгнэжэ, арба гаран жэлэй саана «Арадай гэгээрэлэй отличник» гэһэн тэмдэгээр шагнаһан байха юм.

Мүнөө тэрэ гурбадахи жэлээ шэнэ программаар заана. Нина Мархасаевнатай ажалайнь амжалта тухай хөөрэлдэхэ һанаатай гэртэнь ошобоб. Багша хэшээлэйнгээ түсэб табижа һууба. Жэл хахадтай зээ басаган Туяанань хажуугаарнь гүйнэ. Нагаса эжы болонхойшье һаа, Нина Мархасаевна сарюун лэ зандаа.

— Энээнэймнай эхэ, Лизэмнай институт дүүргээ һэн. Мүнөө дунда һургуулида 3-дахи жэлээ ород хэлэ, литература заана. Тиигээд лэ үдын урда бидэ хоёр туршана гээшэбди. Яслида ябадаг аад, тэрэмнай карантинда хаагдаад, нигэжэ байнабди даа,— гэжэ багша хөөрэнэ.

— Һурагшад шэнэ программаар хэр һуралсалнаб? — гэжэ асуубаб.

— Яһала гомгүй, һайн һуралсана. Тиихэдээ программа хэзээншье орёо болоо юм ааб даа. Тиигэбэшье һаань, үхибүүд ойлгожо яданагүйл даа. Тулюуршагуудтайнь нэмэлтэ хэшээл үнгэргөө аабзаб даа, — гэжэ Нина Мархасаевна хөөрэнэ.

Хэшээлэйнгээ түсэб тодорхойгоор табина. Юугээр хэшээл эхилээд, ямар үгөөр дүүргэхэб хүрэтэрөө бэшээтэй.

Классайнь гушан зургаан үхибүүдэй ород хэлэнэй ба тоо бодолгын дэбтэрнүүд шалгагданхай, стол дээрэ ебхылдэнэ.

— Нина Мархасаевна, нэгэ класстань үхибүүдые хоёрдохи жэлдэнь һуулгахаа болиһоор үнинэй хат даа, — гэбэб.

— Багшалжа эхилһээр ямаршье үхибүү нэгэ класстань дахин дабтуулһанаа ойдоо һананагүйлби даа. Бултыень лэ дүүргүүлхэ гэжэ оролдодогби. Теэд тэрэнэй тула баһал нилээд оролдогдодог юм ааб даа, — гэнэ.

ХОРИН ЗУРГААН жэл соо һурагшые хоёрдохи жэлдэнь үлөөнгүй хүдэлхэ гээшэ ёһотойл **баатаршалга** бэшэ гү?!

Үхибүүн бүхэнэй хуби залае багша шиидхэнэ. Хэн нэгыень хоёрдохи жэлдэнь үлөөгөө һаа, тэрэш наһан соогоо хамаг юумэнһээ нэгэ жэлээр гээгдэжэ ябаха бэшэ аал? Теэд тэрэ хоёрдохи жэлдээ нэгэ класста һурахадаа һайн тээшээ хубилдаггүй, харин һүрөөгөө дарагдадаг, уруугаа орохоёо һанадаг. Тэдэнэйл дундаһаа тоомгүйшүүл, хүмүүжүүлгэдэ оросогүй, «хүшэр» үхибүүд гарадаг. Тиимэ дээрэһээ һурагшадые нэгэ класста хоёрдохи жэлдэнь үлөөхэгүйн түлөө тэмсэл тон саг соогоо эхилээ хаш. Хэжэнгын дунда һургуулиин багшанар һүүлэй арбаад гаран жэл соо иимэ зорилготойгоор ажаллажа байна. Нина Мархасаевна энэ хүдэлөөнэй түрүүшүүлэй нэгэн юм.

ХЭШЭЭЛДЭНЬ **ҺУУХАДАА,** классайнь журам хаража баясамаар. Ород хэлэнэй урок эхилжэ, дабталга болобо.

Баяр шамар тухай тордиһогүй бэрхээр хөөрэнэ, тэрэнэй үгын баялигые һайшаамаар. Нүхэдынь нэмэнэ.

Зурагууд харуулагдажа, үхибүүд тэдээндэ нэрэ үгэнэ. Ээлжээгээр самбарта гаража, зурагуудта үгэһэн нэрэнүүдээ бэшэнэ, дүримыень дабтана. Жэмбэ самбарта гараба. Багшын хэлэһэн үгэнүүдые бэшээд, һүүлдэнь тэдэнээ оршуулба.

Һурагшад эдэ үгэнүүдтээ мэдүүлэлнүүдые зохёоно. Булта сүлөөгүй ажаллана. Зарим ядалдадагуудайнь хажууда багша ошожо туһалаа.

Һүүлдэнь шэнэ темэ. Һурагшадай зохёоһон мэдүүлэлнүүдые шалгаһанай һүүлдэ Нина Мархасаевна самбарта бэшэгдэһэн, шэнэ темэдэ хабаатай үгэнүүдые харуулжа, һурагшадта ээлжээ ээлжээгээр уншуулна. Һүүлдэнь тэдэнэй заримантайнь мэдүүлэлнүүдые зохёохо гэһэн даабари үгэбэ. Энээниие шалгаһанай һүүлдэ Нина Мархасаевна дүримыень тодорхойгоор ойлгуулжа үгэнэ.

Хэшээлэй түгэсхэлдэ һурагшад зэргэлһэн адли хашалгантай ород үгэнүүдые бэшэжэ, уншажа, таһалжа шадаха болоһоноо өөһэдынгөө һанаһан жэшээнүүд дээрэ харуулба. Гэрэй даабари үгтэжэ, хайшан гэжэ дүүргэхыень багша заажа үгэнэ. Нина Мархасаевна гүнзэгы һайхан харасаараа, ябгэмэ «шүрбэһэтэй» үгэнүүдээрээ классаа нюдэндэ харагдахагүй жолоогоор барьяад байһан шэнгеэр намда үзэгдэбэ. Хүн бүхэн сүлөөгүй, хажуу тээшээ хараха забгүй һууна. «Сэхэ һуу!» гэһэн үгэнүүд бүхэли хэшээл соо хэндэшье хэлэгдээгүй. Харахада, Нина Мархасаева ехэл амараар хэшээлээ ябуулна.

БОДОЛНУУД, БОДОЛНУУД... Дайнай үедэ институтда һуража байтарынь эгэшэнь наһа баража, багшалха баатай болоо һэн. Тиихэдэ багшанар ехэ дуталдадаг байгаа. Педучилищи заочноор дүүргээ бэлэй. Харин өөрынь хоёр басагад баһал багшанар болоо. Виктория басаганиинь хүгжэмэй училищи дүүргэһэнээ мүнөө табадахи жэлээ хүгжэмэй һургуулида фортепьяанын багшаар ажаллана. Лизань багшанарай институт дүүргэһэнэй һүүлээр гурбадахи жэлээ ород хэлэ ба литература заана. Хоёр хүрьгэдынь—баһал багшанар. Сэрэн хүбүүниинь Новосибирскын университедэй физическэ факультедтэ һурана. Одхон басаган Дариман — юһэдэхи класай һайн һурагшадай нэгэн. Иимэл юумые эхын жаргал гэдэг ёһотой даа!

Нина Мархасаевнагай һурагша Нима Чимитдоржиев армиин алба дүүргэһэнэй һүүлээр Зүүн-Сибириин технологическа институтда һурана. Тэрэнэй аха Намжил баһал Нина Мархасаевнада заалгаһан, мүнөө физико-математическа эрдэмэй кандидат. Эрдынеева Санжидма Эрхүүгэй университет дүүргээ. Намсалма Дашиева багшанарай институт дүүргээ. Сангадиев Дандар — эрдэмэй кандидат. Гэхэ мэтээр тоолоо һаа, бүхэли дэбтэр эзэлхэ хэбэртэй. Олон даа һурагшадынь!

Тэдэнэй амжалтада багшынньшье хубита бии.

Багша шабинараа ходо хаража, амжалтаарнь омогорхожо ябадаг. Юуб гэхэдэ, шабинарынь өөрынь ажалай дүн болоно ха юм.

Атаархал элдэбын байдаг. Һайтайшье, муутайшье. Зүгөөр хүнэй амжалтада һайнаар атаархажа, тэрээнтэй адли болохо гэжэ эрмэлзэн ябахада хамаагүй гэжэ һанагшаб Эгээл тиимэ, һайн атаархалаар Нина Мархасаевнада атаархан, үшөөл олон жэлдэ урданайхи мэтэ сарюухан зандаа, бидэндэ жэшээ харуулан ябахыень һанаандаа юрөөгөө һэм.

Г. БАДМАЕВА,
СССР-эй Журналистнуудай холбооной гэшүүн.

Социалис оронуудаар

ЗАВОДОЙ ХОРИН ЖЭЛЭЙ ОЙ

ВАРШАВА. Вагон бүтээлгын «Свидница» гэжэ завод хорин жэлэйнгээ ойе тэмдэглэбэ. Энэ хилын саана гаргагдаха түмэр замай составуудые бүтээдэг Польшын томо завод болоно.

Заводой тэмдэгтэй продукци Польшын Арадай Республикаһаа гадна, мүн хилын саагуур мэдээжэ болонхой. «Свидницын» бүтээһэн продукциин гурбанай нэгэ хубинь Советскэ Союзда, Венгри, Югослави, Сири болон бусад оронуудта эльгээгдэнэ. Энэ завод мүнөө жэлдэ хилын саана Польшын гаргаһан түмэр харгын бүхы составуудай 60 процентые бүтээгэ.

Заводой хүгжэлтын түсэбэй ёһоор, энэ табан жэлэй туршада цехүүдые һэльбэн шэнэдхэхэ, нарижуулан һайжаруулагдаха хүдэлмэри хэгдэхэ. Тиихэдэ Свидницын завод жэлэй туршада 8 мянган вагон бүтээн гаргадаг болохо. Тэрэнэй ехэнхи хубинь хилын, саана эльгээгдэхээр хараалагдана.

КУБЫН АРАДАЙ АША ТУҺАДА

ГАВАНА. Арадайнгаа ажабайдалые улам һайжаруулха зорилготойгоор Кубын Коммунис парти, революционно правительство хүнгэн промышленностиия саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулна.

Жэлэй түрүүшын хахадта хүнгэн промышленностиин бүтээһэн продукциин үнэ сэн нёдондо жэлэй энэ үеынхиһөө 17 процентээр хүндэрөө гэжэ «Боэмия» журнал бэшэнэ. Кубада «социалис мүрысөөнэй жэл» гэжэ нэрлэгдэһэн мүнөө жэлые амжалтатайгаар түгэсхэхын тула энэ һалбариин ажалшад хүсэ шадалаа элсүүлнэ. Үйлэдбэриин жэл соо гаргадаг продукцинь мүнөө 552 миллион песо сэнтэй гэхэ гү, али 1971 оной хиһоо 58 миллион песогоор үлүү үнэтэй байха.

Кубын хүнгэн промышленностиин министерствын түсэбэй ёһоор, арад зоноо түрүүшын хэрэглэлэй эд бараагаар хангалгые нилээд дээшэлүүлхээр хараалагдана.

СВЕТОЗАРЕВЫН ШЭНЭ БАРИЛГАНУУД

БЕЛГРАД. Светозарево хотодо Югославиин кабельна томо заводой хоёрдохи элжээнэй барилга эхилбэ. Коасиальна кабелиин завод — хоёрдохи ээлжээнэй эгээ ехэ барилга болоно. Жэлэй турша соо эндэһээ 32 мянган тонно продукци гаргагдаха юм. Светозарево хотоһоо холо бэшэхэн, 20 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай газарта заводой барилга түлэг дундаа ябажа байнхай.

Предприятиин хоёрдохи ээлжээндэ заводһоо гадна, үшөө табан барилга ороно. Эдэнь 1975 оной тэн болотор дүүргэгдэхэ. Шэнэ предприятинууд Светозареводахи заводой ажалые өөрсэ аргаар эмхидхэжэ, мүнөө жэлдэ 72 мянган тонно кабель үйлэдбэрилөө һаа, 1976 ондо тэрэнээ 120—125 мянган тоннодо хүргэхэ.

Светозаревода бүтээн гаргадаһан кабель Советскэ Союз, Чехословаки, Польшо, Румыни, ГГР, США болон бусад оронуудта эльгээгдэнэ.

МАЛАЙ ТОО ОЛОШОРНО

УЛААН-БААТАР. Энэ жэлэй юһэ һарын туршада Монголой малай тооe нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулбал, 3,5 процентээр олошороо гэхэ гү, али 25,5 миллиондо хүрөө. Энэ жэлдэ 8 миллион толгой залуу түл абтаһан байна.

Һүүлэй долоон жэлэй туршада МНР-эй капитальна бүхы һомололгын 27 шахуу процентнь ороной хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ гаргашалагдаа. Энэ мүнгэнэй ехэнхи хубинь мал ажал хүгжөөлгэдэ зорюулагдана.

ДРВ-гэй АЖАЛШАДАЙ ХЭРЗГҮҮД

ХАНОЙ. Вьетнамай Демократическа Республикын ажалшад дайнай хүндэ хүшэр байдалдашье арад зондо тон хэрэгтэй эд бараа үйлэдбэрилэн гаргана. Барайгар сэбэрлэдэг заводуудай дундаһаа Виньфу провинцидахи завод илангаяа ехэ амжалта түйлаа. Энэ жэлэй гансахан гурбадахи кварталда заводой хүдэлмэришэд түсэбһөө гадуур мянга гаран тонно барайгар эхэ орондоо сэбэрлэжэ үгэһэн байна.

Намха провинциин, Виньлинь зонын нютагай промышленность урагшатайгаар хүгжэнэ. Хүдөө ажахын хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг механическа мастерскойнууд, эдеэ хоолой, моло болбосоруулдаг промышленностиин, Виньлинь зонын барилгын материалнуудай предприятинууд нёдондо жэлэйхиһээ нэгэ хахад дахин ехэ продукци үйлэдбэрилэн гаргаһан байна. Намха провинцидахи Майн 19-нэй нэрэмжэтэ бүд нэхэдэг кооператив һайн шанартай зүйлнүүдые олоор гаргахаһаа гадна, арба нэгэн янзын зүйл шэнээр гаргадаг болобо. Кооперативай шэнээр гаргаһан эреэн бүдые провинциин хүн зон үндэрөөр сэгнэнэ.

Хайфоной, Дошоной загаһашадай ажал хэрэгүүд урагшатай. Эдэнэр энэ жэлэй апрельһээ ехэ орондоо хэдэн зуугаад тонно загаһа, хабшаахай тушаагаа.

ХАНИ ЁҺОНОЙ ХАРИЛСАА ХОЛБООН

БУДАПЕШТ. Тоололгын техникэ үйлэдбэрилгэ —Венгриин промышленостиин тон һаяын, түргэнөөр хүгжэжэ байһан һалбари мүн. Тоололгын техникэ үйлэдбэрилгын хэрэгэй хүгжэхын тула энэ табан жэлэй турша соо 3,5 миллиард форинт гаргашалагдахаар хараалагданхай. 1975 ондо электронно- тоололгын машина 400-да хүрэхэ.

СЭВ-эй гэшүүн оронуудтай, нэн түрүүндэ Советскэ Союзтай Венгриин харилсаа холбоо байгуулһанай ашаар ВНР-тэ энэ һалбари хүгжөөхэ аргатай болоо. 1975 он болотор Венгри СССР хоёр 2 миллион түхэригэй тоололгын техникэ абалсаха юм гэжэ ВНР-эй металлургическа машина бүтээлгын промышленностиин министр Д. Хоогош «Непсава» газетэдэ тунхаглагдаһан хөөрэлдөөн соогоо тэмдэглэбэ. СЭВ-эй гэшүүн оронуудай электронно-тоололгын машинануудай нэгэ янзын системэ бии болгохо программын, совет венгер харилсаа холбооной үндэһөөр бага хэмжээнэй ЭВМ ба тэрээндэ шухала түхеэрэлгэ үйлэдбэрилгөөр Венгри мэргэжэнэ. Ехэ хүсэтэй электронно-тоололгын машинануудые Венгри олонхи ушарта Советскэ Союзһаа асарна.

БАРИЛГАШАДАЙ ҮГЭ НАЙДАМТАЙ

ВАРШАВА. Энэ жэлэй гурбадахи кварталда Польшын ажалшадай түйлаһан үйлэдбэриин ехэ дүнгүүдые согсолходоо, барилгашадай ехэ амжалтануудые онсо тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Капитальна барилгаар, барилгын материалнуудые үйлэдбэрилэн гаргалгаар түсэбүүд үлүүлэн дүүргэгдэнхэй. Сентябриин дүнгүүдые харахада, барилгашад капитальна, байрын гэрнүүдые бариха жэлэй түсэб 80-лад процент дүүргэһэн байна. Барилгын материалнуудые үйлэдбэрилдэг предприятинуудай ажал нарижуулһанай, барилгын талмайнуудта олон халаанай график нэбтэрүүлһэнэй ашаар иимэ дүн түйлагдаа.

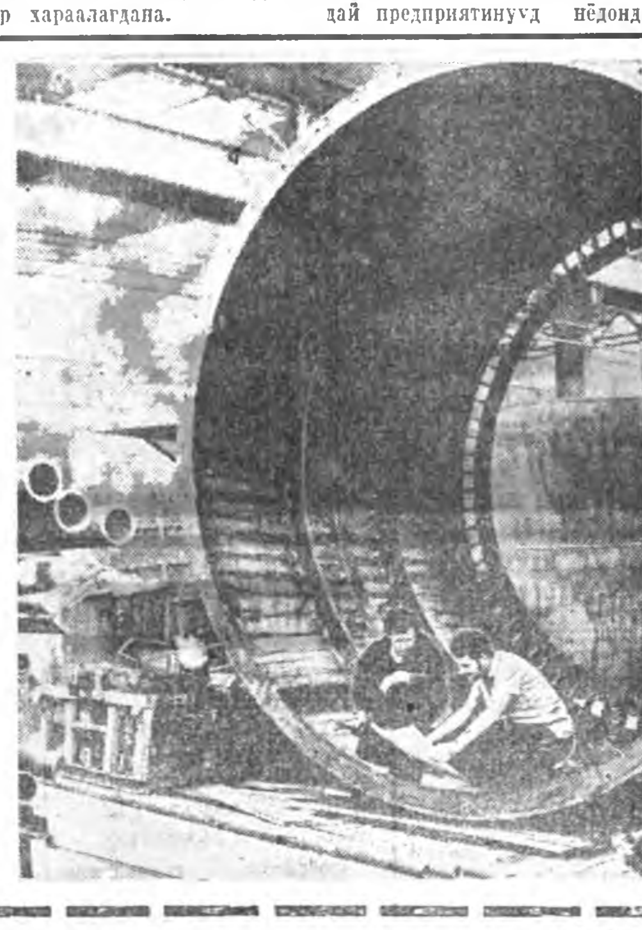
ЭРДЭМ БА ҮЙЛЭДБЭРИ

БУХАРЕСТ. Румынида арадай засагай мандажа байгаа жэлнүүдтэ эрдэм-шэнжэлгын ажал эмхидхэлгын талаар хэгдэһэн хубилалтанууд юу харуулнаб гэхэдэ, эрдэм үйлэдбэри хоёрой хоорондоо нягта холбоотой болоһоор нэн түрүүн тодорхойлогдоно.

Промышленна предприятинуудтай ороной дээдэ һургуулинуудай тогтооһон холбоон энээниие гэршэлнэ. Ганса Бухарестын политехническэ институт 140 предприятитай харилсаа холбоо байгуулжа, шэнжэлгэнүүдые хэхэ 130 шахуу договор баталһан байна.

Мүнөө жэлдэ тус институт һуралсалаа үйлэдбэритэй холбохын тула шэнэ алхамуудые хэжэ байнхай. Институдай олон кафедра ниислэлэй заводуудтай, шэнжэлгын, проектнэ түбүүдтэй нягта харилсаа холбоотой болоо.

(ТАСС).

Продукцинь холуур суурхана

ЧССР. Баруун Словакиин Тлмаче городой С. М. Кировэй нэрэмжэтэ машина бүтээлгын заводой бүхы үйлэдбэриин программын 70 шахуу процентнь СЭВ-эй гэшүүн оронуудай захил болодог. Завод хадаа хилын саанахи олохон гүрэнүүдтэ магтаалтай болоһон.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: воздухопроводой нэгэ участогта хабсаргалгын урда тээхи шалгалта ябажа байна.

ЧТК—ТАСС-ай фото.

Манай айлшан

СУУТА ДУУШАДАЙ НЭГЭН

Сибирь болон Алас-Дурнын хото, хүдөөгэй ажалшадта, загаһашад ба барилгашадта хоёр һарын турша соо айлшалһан ССР Союзай Академическэ Ехэ театрай дуушан, СССР-эй арадай артист Павел Герасимович Лисициан манай республикын ниислэл хото ерэжэ, һонирхолтой концерт харуулба.

Оронойнгоо зүүн зүгэй арад зондо тэрэ 40 гаран концерт табяа. Фабрика, заводуудай хүдэлмэришэд, далайн эрьеын загаһашад, гайхамшагта ехэ барилга бодхоогшод, таряашад болон малшад, алба хаагшад студентнэр болон һурагшад— барандаа [illegible] халуунаар, пэрьемэ альга ташалгаар арадай артистые угтаа.

Мэдээжэ дуушантай тэрэнэй хүбүүн, уран гоёор уншагша Герасим, РСФСР-эй габьяата артист Наум Вальтер гэгшэд аяншална. Н. Вальтер — суута пианист. Далаад наһан соогоо тэрэ дэлхэйн 34 ороноор ябаһан, СССР, Америкэ, Япон, Итали, ГДР, Инди болон бусад гүрэнэй алдар суутай, олондо мэдээжэ дуушадта хүгжэмыень наадажа үгэһэн хүн.

Артист Герасим Лисициан тухай хэдэн үгэ хэлэе. Тэрэ ород, совет, мүн С. Маршагай оршуулһан Англиин поэдүүдэй зохёолнуудые уншана. Г. Лисициан Щукинай нэрэмжэтэ училищи, совет телевидениин дэргэдэхи режиссернуудай дээдэ курс дүүргэһэн намтартай. Тиихэдэ «Охотник из Лалвара» гэжэ армян фильмын гол ролиие гүйсэдхэһэн байна.

СССР-эй арадай артист Павел Лисицианай үхибүүдэй бултадаа соёл культурын хүдэлмэрилэгшэд болоһониинь һонирхолтой юм. Ехэ басаган Каринань Гнесинэй нэрэмжэтэ институт түгэсэһэн. Меццо-сопрано хоолойтой Карина Лисициан Москвагай филармониин дэргэдэхи «Мадригал» гэжэ ансамблиин дуушанаар хүдэлдэг. Дуушан байхаһаа гадна, Карина флейтэ болон пианино дээрэ наададаг.

Удаадахи үхибүүд — эхир Рузанна Рубен хоёр мүн лэ дуушанай мэргэжэлтэй. Глинкын нэрэмжэтэ конкурсын лауреат Рузанна Лисициан Рубен ахатаяа баһал Москвагай филармониин дуушад юм. Рубен эсэгэеэ һажаажа, бэлигтэй дуушан болонхой. Глинкын нэрэмжэтэ конкурсын түрүүшын шан — алтан медальда тэрэ 1969 ондо хүртэһэн.

Хайшан гэжэ хүмүүжүүлхэдэ, хүнэй үхибүүд хуу нимэ бэлигтэй, хүгжэмэй элдэб инструмент дээрэ наадажа шадаха байна гээшэб гэжэ һонирхогдобо.

— Манай ганса гэр бүлэмнай бэшэ, харин бүхы уг гарбалнай, хоёр талаһаа гэжэ нэмээе,—гээд, Павел Герасимович миһэд гэбэ,—дуунда угаа дуратай, дуушаншье хүнүүд байһан гээшэ. Үхибүүдэймнай эхэ нагасабгайнь — Зара Долуханова хоёрой үүргэ, миниишье байлсаа юм ааб даа, энэ талаар тон ехэ гэжэ хэлэлтэй байна. Зара Долуханова гээшэмнай аймшагтай шанга эрилтэтэй дуушан хаям даа, —гээд П. Лисициан хөөрэнэ.

Москвагай, гүрэнэй Академическэ Ехэ театрай дуушан, СССР-эй арадай артист Павел Лисицианай 60 наһа гүйсэһэндэнь зорюулагдаһан баяр ёһололой үдэшэ нёдондо Москвада үнгэргэгдэһэн. Тэрээндэ арадай артист үхибүүдтээ хамта ехэ концерт табиһан юм. Тэрэ концертээ Лисициантан Ленинградташье харуулаа һэн.

Суута дуушан Павел Лисицианай дуулаагүй концертнэ зал орон доторнай үсөөн ёһотой. Дэлхэйн олон ороной хүн зонине ород, совет хүгжэм, дуунтай танилсуулһан энэ дуушан Шаляпинай һүүлээр 25 жэл болоһон хойно Нью-Йоркдо түрүүшынхеэ дуулаа һэн.

Дүрбэ наһатайһаа абынгаа үбдэг дээрэ һуужа, 11 наһатайһаа улад зоной урда дуугаа дуулажа эхилһэн Павел Лисицианай намтар богонёор хэлэхэдэ, нимэ байна.

В. ТОКТОХОЕВА.

МОСКВАДАХИ Вл. Маяковскиин нэрэмжэтэ академическэ театрай байгуулагдаһаар 50 жэлэй ой гүйсэбэ. Түрүүшын үдэрһөө хойшо тус театрай коллектив манай үе сагые зүбөөр, тодо хурсаар харуулһан зүжэгүүдые репертуартаа оруулдаг байгаа.

Бэлигтэй бэрхэ артистнар М. Бабанова, М. Штраух, Л. Свердлин, А. Ханов, Б. Толмазов, В. Орлова, Т. Карпова, Н. Тер-Осипян гэгшэд театрай урган хүгжэлтэдэ горитой туһа нэмэри хээ. Совет театрай искусствын элитэ ехэ ажал ябуулагша Н. П. Охлопков олон удаан жэлнүүдтэ энэ творческо коллективые хүтэлбэрилһэн түүхэтэй.

Театрай ашa габьяа ехэ: академическэ гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоһон.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ф. Достоевскиин туужаар найруулагдаһан «Абгын зүүдэн» гэжэ зүжэгһөө сценэ. Наада таладань тайжын рольдо — артист А. Ромашин, Москалевагай рольдо СССР-эй арадай артистка М. Бабанова наадажа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

САГ СООНЬ ТУҺАЛБА

Буряадай хүдөө ажахын хүтэлбэрилхы мэргэжэлтэдые бэлдэдэг техникумэй студентнэр Улаан-Үдын шубуунай фабрикада һуралсалай практика гарахаар ерэһэн юм.

Тэдэнэрэй фабрикада ошоод байтар гэнтэ хүйтэржэ, дальбаараануудые зунай байраһаа яаралтай түргэн үбэлжөөндэ зөөхэ хэрэгтэй болобо. Фабрикын коллектив энэ хүдэлмэриие түргэн хэжэ шадахагүй байба. Зоотехническэ отделениин һурагшад шубуушадта туһалха гэжэ шиидэбэ. Хоёрдохи, гурбадахи курсануудай һурагшад багша Елизавета Гавриловна Кокоринагай хүтэлбэри доро 20000 дальбараа дүрбэн үдэр зөөжэ дүүргэбэ.

— Һурагшад бултадаа эрхимээр хүдэлжэ гараа. Тэдэнэр эбтэй эетэйгээр үнэн сэдьхэлһээ ажаллаһан байна,—гэжэ багша, Е. Г. Кокорина хэлэнэ.

Шубуунай фабрикын коллектив һурагшадта һайниие хүргэбэ.

М. МЕДОВАЯ.

МИЛИЦИИН ЭРХИМ ТУҺАЛАГШАД МАГТААЛТАЙ

Буряадай хүдөө ажахын хүтэлбэрилхы мэргэжэлтэдые бэлдэдэг техникумэй арадай дружина Советскэ район соогоо эрхимүүдэй нэгэн гэжэ тоологдодог.

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обком дружинын энэ жэлдэ хэһэн хүдэлмэриин дүй дүршэл согсолбо. Ниитын гуримые нарин-наар сахиха хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаһанайнгаа түлөө бүлэг студентнэр Хүндэлэлэй грамотануудта, мүнгэн шангуудта хүртэһэн байна. Арадай дружинын командир Г. Д. Батурин, командирай орлогшо Н. П. Арелтуев профкомой түрүүлэгшэ И. Г. Новицкий, дружинын бүлэгэй командир Н. П. Сидоров гэгшэд шагналда хүртэгшэдэй дунда бии.

Тус техникумэй директор П. Ф. Тихоненко, техникумэй партбюрогой секретарь багша З. Б. Убеева гэгшэд арадай дружинын гэшүүдтэ нягта, саг үргэлжэ туһаламжа үзүүлжэ байдаг. Тэдэнэртэ мүн лэ хүндэлэлэй грамотанууд, мүнгэн шангууд барюулагдаа.

М БОРИСОВА.

ТЕЛЕФОН • ТЕЛЕГРАФ • РАДИО
ХИЛЫН ЦААНАҺАА

БЕРЛИН

В. ШТОФ ДРВ-гэй ЭЛШЭН САЙДТАЙ ХӨӨРЭЛДЭБЭ

ТАСС

«Вьетнамдахи дайе болиулха ба амгалан байдал тогтоохо тухай» ДРВ-гэй правительствын дурадхаһан хэлсээнэй текст амгалан байдал дары тогтоохо гэһэн Вьетнамай Демократическа Республикын шухала үүсхэл, хүсэлэл оролдолгын бодото гэршэ болоно гэжэ ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Штоф мэдүүлбэ.

Иимэ хэлсээ дары түргэн баталалга гансал вьетнам арадай бэшэ, мүн бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хамгаалха хэрэгэй ашa туһада харюусаха байна гэжэ В. Штоф, ДРВ-һээ ГДР-тэ байдаг элшэн сайд Нгуен Сонг Тунгтай хөөрэлдэхэдөө хэлээ.

ДРВ-гэй правительствын США-тай зүблэрһэн энэ документдэ һаяын сагаар гар табигдаа һаань, һайн байгаа гэжэ ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ тэмдэглэбэ.

Вьетнамдахи дайе дары болиулха ябадал буруушаадаг хүнүүдые эрид шангаар шүүмжэлээд, үнэн зүб хэрэгэйнгээ түлөө вьетнам арадай баатарлиг тэмсэлые ГДР-эй арад, правительство ходоодоо дэмжэдэг гэжэ В. Штоф мэдүүлээ.

БЕЛГРАД

СКС-эй ЦК-гай пленум

ТАСС

Сербиин Коммунистнуудай союзай Центральна Комитедэй пленум боложо, тушаалһаа бууһан М. Никезичэй, Л. Перовичой орондо шэнэ түрүүлэгшэ ба шэнэ секретариие һунгаба. СКС-эй ЦК-гай гэшүүн Тихомир Влашкалич — Сербиин СК-гай ЦК-гай түрүүлэгшээр, ЦК-гай гэшүүн, Сербиин СК-гай ЦК-гай секретариадай гэшүүн Никола Петронич секретаряар һунгагдаа.

ВАШИНГТОН

СЕНАТОРНУУДАЙ ҺАНАМЖА

ТАСС

Вьетнамай асуудалые амгалан аргаар шиидхэхын тула Хойто Вьетнам ехэ юумэ хээ гэжэ сенатор Э. Брук мэдүүлбэ. ДРВ-гэй нангин хүсэл эрмэлзэл бэелүүлхыень США-гай правительствые тэрэ уряалаа. «Вьетнамда амгалан байдал тогтоохо хэлсээндэ гар табилгаяа Холбоото Штадууд хойшолуулхагүй бэзэ» гээд этигэн найдажа байһанаа сенатор У. Проксмайр элирхэйлэн мэдүүлбэ.

«Амгалан байдал тогтоохо хэрэгтэ Тхиеугай правительствын һаад тойбо татаа һаань, Холбоото Штадуудта уршагта алдуу эндүү болохо»,—гэжэ сенатор Э. Кеннеди мэдүүлээ.

«Вьетнамай асуудалые амгалан аргаар шиидхэхэдэ таарамжатай байдал мүнөө тохёолдоод байна» гэжэ сенатор Ф. Черч тэмдэглэнэ.

ПАРИЖ

ЮНЕСКО-гой генеральна конференциин XVII сесси

ТАСС

ЮНЕСКО-гой генеральна конференциин XVII сесси хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр. ВССР-эй делегациин толгойлогшо Н. М. Мешков октябриин 27-ной пленарна заседани дээрэ үгэ хэлэбэ.

Бүхы дэлхэй дээрэ бата эб найрамдал хангахые хүсэдэг арадуудай эрмэлзэл оролдолгодо харюусамаар шэнэ хараа шэглэлнүүдэй гүрэнүүдэй хоорондо хүгжэжэ, батажажа байһан уласхоорондын орлон байдалда энэ конференци үн гэржэ байна гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. ЮНЕСКО-гой дүүрэн бүри ехэ арга боложо хангаха шухала байһые тэмдэглээд, ГДР-ые, ДРВ-е, КНДР-ые уласхоорондын энэ эмхидэ дары абаха ёһотойбди гэжэ Н. М. Мешков һанамжалба.

БЕЙРУТ

Ээрхэг харата ябуулганууд

ТАСС

Израилиин самоледууд Ливанай агаарай дайда руу дахинаа нэбтэрэн оробо. Нютагай хэблэлэй мэдээсэһэнэй ёһоор, агаарай дээрмэшэд Урда Ливанай түбэй ба зүүн районууд дээгүүр тагнуулай ниидэлгэнүүдые хэнэ.

САНТЬЯГО

Чилиин президентын үгэ

ТАСС

Чилиин президент Сальвадор Альенде республикынгаа улад зондо хандажа, радио ба телевиденеэр үгэ хэлэбэ. Ороной хэдэн хото городуудта хэгдэһэн һүйдхэлтэ ябуулганууд тухай, түмэр замай ба автомобильна транспортын хүдэлмэришэдэй дунда хуули буса буһалгаанай хэгдэһэн тухай тэрэ мэдээсээ.

Иимэ хүшэр сагта Эхэ оронойнгоо ашa туһада хүсэ шадалаа, ами бэеэ гамнангүй тэмсэһэн Чилиин бүхы патриодуудые Сальвадор Альенде халуунаар амаршалба. Эдеэ хоол буулгаха, ашаалха һайн дуратанай бригадануудта ороной 40 мянга гаран хүбүүд, басагад ороһон байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

ЛОНДОН

НАТО-гай ядерна түсэблэлгын бүлэгэй зүблөөн

ТАСС

НАТО-гай ядерна түсэблэлгын бүлэгэй хоёр үдэрэй зүблөөн эндэ боложо дүүрэбэ. Долоон ороной: США-гай, Англиин, ФРГ-гэй, Италиин, Бельгиин, Турциин. Даниин оборонын министрнүүд. штабуудай начальнигууд тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадалсаһан байна. Ядерна зэбсэг тактическа гуримаар хэрэглэхэ тухай асуудал зүблөөн дээрэ зүбшэлэгдөө гэжэ тобшо коммюнике доторнь хэлэгдэнэ.

БАРУУН БЕРЛИН

Юумэнэй үнэ сэн хүндэрнэ

ТАСС

Эндэ эдеэ хоолой зүйлнүүдэй үнэ сэн улам бүри хүндэрнэ. Тусхай баримтануудай ёһоор, нёдондо жэлэй октябрь һарынхитай сасуулхада, хилээмэнэй зүйлнүүд—9,1 процентээр, тоһон, сыр, саахар—7,4 процентээр, мяхан — 20,8 процентээр хүндэрөө!

МАДРИД. (ТАСС). Нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулбал, Испаниин улад зоной ажаһуудал 9,6 процентээр хүндэрһэн байна. Эдеэ хоолой зүйлнүүд—11,5 процентээр, хубсаһа хунарай ба гуталай үнэ сэн 10 процентээр дээшэлээ.

ДРВ. АМЕРИКАН САМОЛЕДУУДАЙ ХАРХИС МУУХАЙГААР, ЗЭРЛИГ БУДҮҮЛИГЭЭР ХЭҺЭН ДОБТОЛГОДОНЬ, НАМХА ПРОВИНЦИДАХИ ПВО-гой ОТРЯДАЙ БАСАГАД ШАНГА ХАРЮУ СОХИЛТО ХЭХЫЕ БЭЛДЭЖЭ БАЙНА.

ВИА—ТАСС-ай фото.

Уласхоорондын шэнжэлэл

ТҮБЭГ БЭРХЭШЭЭЛНҮҮДЫЕ УСАДХАН ЗАЙСУУЛХА

Индохитадтахи байдалые амгалан аргаар заһаруулха талаар американ дипломатиин юу хэжэ байһыень Вьетнамай асуудалаар хэлэлдэдэг хөөрэлдөөнүүдэй мүнөөнэй байдал тухай Вьетнамай Демократическа Республикын правительствын октябриин 26-да хэһэн мэдүүлгэ элирхэйлһэн байна.

ДРВ-гэй, РЮВ-эй ВРП-гэй, США-гай ба Сайгондохи хархис захиргаанай түлөөлэгшэд Вьетнамай асуудалаар дүрбэн жэлэй турша соо Парижда боложо байһан зүблөөндэ хабаадалсана. Вьетнамдахи дайе «һужэрөөн үргэдхэхэ» гэһэн политикынгаа буруу һүрэһэндэнь этигэхэдээ, Холбоото Штадууд Вьетнамай Демократическа Республикын нютагуудые бомбодолгоёо 1968 оной октябрьда болиулжа, хөөрэлдөөнүүдые хэхэ шиидхэбэри гаргахадань, энэ зүблөөн эхилһэн юм гэжэ мэдээжэ. Вьетнам арадай үндэһэн эрхэ, Урда Вьетнамай хүн зоной өөһэдынгөө байдал өөһэдөө тодорхойлхо эрхэ хангаһанай үндэһөөр Вьетнамай асуудалые амгалан аргаар шиидхэхэ дура хүсэлэнтэй байһанаа Парижда болоһон тусхай зүблөөнүүдтэ, США-гай правительствын түлөөлэгшэдтэй хэһэн нюуса уулзалгануудай үедэ ДРВ-гэй правительство элирхэйлдэг байгаа.

Париждахи зүблөөн энэ жэлэй сентябрь болотор ямаршье ашa үрэгүйгөөр үнгэрөө. «Вьетнамдахи дайе болиулха ба амгалан байдал һэргээхэ тухай хэлсээнэй» проект октябриин 8-да дурадхаһан ДРВ-гэй правительствын шэнэ үүсхэл хөөрэлдөөнүүдые зүб руунь хэхэ арга олгоһон байна. Вьетнамда эсэргүүгээр США-гай үйлдэжэ байһан ээрхэг түримхэй ябуулгануудые американ һунгагшадай буруушаажа байһые хараада абан, ДРВ-гэй дурадхаһан проектын үндэһөөр хөөрэлдөө хэхые США-гай республиканска правительство президентые һунгаха һунгалтын урда тээ зүбшөөгөө һэн. Октябриин 22-то хэлсээнэй текст тушаа үгэеэ ойлголсоһон юм.

Энээнэй үндэһөөр Вьетнамай асуудал хоёр шатаар шиидхэгдэхэ байна. Вьетнамдахи дайе зогсоохо, Урда Вьетнам тушаа сэрэгэй уялгануудһаа США арсаха, Урда Вьетнамай хүн зон өөһэдынгөө байдал өөһэдөө тодорхойлхо эрхэ хангаха гол ёһонуудта хабаатай хэлсээ баталха асуудалнууд нэгэдэхи шатадань хамаатай. Хоёрдохи шатадань Урда Вьетнамай дотоодын асуудалнуудые Урда Вьетнамай хоёр тала хамтадаа шиидхэхэ юм.

ДРВ-е бомбодолгоёо, Хойто Вьетнамдахи портнуудта минэнүүдые табилгаяа США 1972 оной октябриин 23-һаа болиулха, октябриин 31-дэ Париждахи хэлсээндэ хуулита ёһоор гар табигдаһанһаа хойшо 24 часай үнгэрхэдэ, Урда Вьетнамай бүхы газар дээрэ буудалдаан зогсоогдохо ёһотой. Гэбэшье октябриин 23-да хөөрэлдөөнүүдые үргэлжэлүүлхэ гэһэн эрилтэ американ тала табиһан байгаа. Энэ хадаа Холбоото Штадуудай абаһан уялгануудаа дүүргэлгэеэ хойшо татаха гэһэн шалтаг болоно гэжэ ДРВ-гэй правительство сэгнэнэ.

Аюулгүй байдал сахиха талаар США-гай президентын туһалагша Г. Киссинджер пресс-конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, ДРВ-гэй правительствын мэдүүлгэ дотор элирхэйлэгдэһэн юһэн пункт-һаа бүридэнхэй үгэеэ ойлголсолгын гол дүримүүдые баталһан байна. Тингэбэшье Тхиеугай хархис засагтай зүбшэлхын тула октябриин 31-дэ тус хэлсээндэ США гар табижа шадахагүй байна гэжэ тэрэ тэмдэглээ. Ушар нимэһээ ДРВ-гэй түлөөлэгшэдтэй хөөрэлдөөнүүдые үшөө хэхэ болоно.

Урда Вьетнамдахи дайн, ДРВ-е бомбодолго үргэлжэлһөөр. Хэлсээндэ гар табиха гэһэн болзороо хубилгахадань, бүхы дэлхэйн, тэдэнэй дунда Холбоото Штадуудай үргэн олониитэ дураа гутана. «Амгалан байдал тогтоолгодо Тхиеугай хархис засагай хойшо татаха болоо һаань, уршагта алдуу хэгдэхэ байна»,—гэжэ сенатор Э. Кеннеди тэмдэглээ.

Вьетнам арадта эсэргүүгээр США-гай үүдхэһэн дайе дары түргөөр болиулхые гадаадын политикын ленинскэ ёһо гуримуудта үнэн сэхэ Советскэ Союз ехээр оролдоно. Вьетнам арадай эрэлхэг зоригто тэмсэлые СССР, бүхы совет арад хойшодоошье эрид шууд дэмжэхэ юм гэжэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин, ДРВ-гэй ба Урда Вьетнамай Республикын дипломатическа түлөөлэгшэдтэй Москвада уулзахадаа, мэдүүлбэ. Дайе болиулха тухай хэлсээндэ һаяар гар табигдаха аабза гэжэ этигэн найдажа байһанаа мэдүүлээ. Энэ нмагтал вьетнам ба американ арадуудай ашa туһада бэшэ, харин бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал тогтоохо хэрэгэй ашa туһада харюусана бшуу.

АМГАЛАН ТАЙВАН ЕВРОПО БА «ЕВРОПЫН ЯДЕРНА ХҮСЭНҮҮД»

Бэлэдхэл хэхын тула олон талын түлөөлэгшэдэй уулзалга ноябриин 22-то Хельсинкидэ эхилхэ гэжэ бата найдамтайгаар хэлэжэ болоно. Аюулгүй байдалай ба харилсаа холбооной асуудалнуудаар ниитэевропын зүблөөе дары түргөөр зарлалга энэ уулзалгын гол зорилго мүн. Европо түбиин хуби заяанда үндэһэн хубилалта хэхэ, манай үеын хүнүүдэй ажабайдалда дэлхэйн хоёр дайнай үүдхэгдэһэн энэ түбидэ амгалан байдал хангаха гэһэн нангин уг зорилготой энэ зүблөөн 1973 оной түрүүшын хахадта болохоор багсаагдана.

Европодохи түгшүүрилые һуларуулха гэһэн үүсхэл эдэбхи гаргаһан социалис гүрэнүүд тушаа империалис пропаганда элдэб хардалга гүрдэлгэнүүдые хэнэ. Тингэшье һаань, ниитэевропын зүблөөн тушаа СССР ба аха дүү социалис оронууд шууд сэхэ, эли тодо хараа бодолтой: дэлхэйн хоёрдохи дайнай һүүлээр тогтоогдоһон Европын гүрэнүүдэй хилэнүүд ойроо хүртэшэгүй. Хани хүршэ ёһоной, харилсаа холбооной һайн һайхан ёһо гуримуудые баримталха, арсалдаата асуудалнуудые шиидхэхэдээ хүсэ хэрэглэлгэһээ арсаха гэһэн уялгануудые зүблөөндэ хабаадаһан гүрэнүүд абаха юм. Энээнэй ашаар Европын гүрэнүүдэй хоорондо эб ее таһалха ябадал усадхагдажа, бэе бэедээ зүрюу харша сэрэгэй-политическэ бүлэглэлнүүд — НАТО ба Варшавска договорто хабаатай эмхи—усадхан үгы хэгдэжэ, адли тэгшэ эрхэтэйгээр, али алиндань ашатай туһатайгаар Европын гүрэнүүд худалдаа наймаанай - экономическа, научно-техническэ ба соёлой харилсаануудые хэхэ зэргэтэй. КПСС-эй XXIV съезд дээрэ һайшаагдаһан эб найрамдалта программаяа шууд сэхээр бэелүүлэн, Советскэ Союза эдэ бүгэдые туйлахаар эрмэлзэнэ бшуу.

Советскэ Союзай оруулһан дурадхалые дэлхэйн бүхы арадууд һайшаан дэмжэнэ. Ниитэевропын зүблөө зарлалгые буруушааһан нэгэшье правительство мүнөө Европодо үгы. Тингэбэшье эб найрамдалай хэрэгтэ зүрюу харша хүсэнүүд, тэдэдэй дунда США-гай, Европын томо ехэ капиталис оронуудай сэрэгэй-промышленна зонхилогшод харата ябуултануудые хэхэеэ болёо гэһэн удхатай бэшэ. Буу зэбсэг бүтээн гаргажа, үхэл тахал үүдхэгшэдтэ худалдажа, олзо олодог баяшуул, аралжаа наймаашад түгшүүрилые һуларуулха гэһэн ябадал буруушаана. Великобританиин оборонын министр Лорд Каррингтон Англиин консервативна партиин һаяхан болоһон конференци дээрэ үгэ хэлэхэдээ, эдэ хархис этэгээдүүдэй хараа бодолые элирхэйлһэн байгаа.

«Англиин ба Холбоото Штадуудай хоорондохи харилсаа холбооё заахашье һуларуулангүй», «Европын ядерна хүсэнүүдые» байгуулха тухай уряатайгаар Каррингтон Европодохи НАТО-до хабаатай гүрэнүүдтэ хандаба. Англида, Францида бии байгаа ракетно-ядерна хүсэнүүдые нэгэдүүлхэ гэһэн түсэб Европын гүрэнүүдэй хоорондохи эб ее таһалха, Хойто Атлантиин нэгэдэлэй сэрэгэй эмхидэ Франциие һөөргэнь оруулха гэһэн хараа бодолтой. «Юрэнхы дэлгүүртэ» Англиие оруулһанай һүүлээр Франциие НАТО-до һөөргэнь татаха гэһэн зорилго энэ түсэбөөр табигдана» гэжэ Британиин парламентын депутат консерватор Э. Гриффитс сэхэ руунь мэдүүлбэ.

Франци тушаа хэлэхэ болоо һаа, «юрэнхы дэлгүүртэ» хабаатай оронууд бии байгаа бүлэглэлнүүдые усадхаха замда, һаад тойбо татаха. манай түбиин хоёр хубиин хоорондохи экономическа, техническэ, худалдаа наймаанай харилсаануудые хүгжөөхэ замда һаад тойбо татаха ёһогүй гэжэ президент Жорж Помпиду, Каррингтоной мэдүүлгэ хэһэнэй һүүлээр хэдэн үдэрэй үнгэрһэн хойно үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ. Эдэ бүхы харилсаануудай ашаар энэ түбидэхи түгшүүрил һуларха, аюулгүй байдал хангагдаха байна».

С. ЛОСЕВ.
(ТАСС).

СПОРТ

Хоёрдохи лигидэ эрхимлэгшэд

«А» класста ороной тү... рүү һуури эзэлэлгын мүр... сөөнэй хоёрдохи лигин... мандануудай дунда Украи... пын футболой коллектив... нэгэдэхи зонодо мүрысэ... Ивано-Франковскын спар... тагайхид илажа гара... байха юм.

Бусад зургаан зонодо ила... та туйлахын тулада 106 ко... манда мүрысэһэн байна. Нёдондо жэл нэгэдэхи лигидэ наадаһан Ригын «Даугава» хоёрдохи зонодо эр... химлэбэ. Гурбадахи зонодо — Липецкын «Металлург», дүрбэдэхи зонодо Гро... нын «Терек», табадахи зонодо Саратовай «Сокол» команда түрүүшын һуури гараа.

Нёдондо жэл Кемеровын хотын «Кузбасс» нэгэдэхи лигидэ түрүүшынхеэ наада... хадаа, урагшагүйдөө һэн. Гэбэшье Сибириин футбо... листнууд зоригоо мохо... хоёрдохи лигидэ дахи... наадахадаа, ехэ хүсэл зори... той байһанаа харуулаа. Ти... гэжэ тэдэнэр зургаадахи зонодо найдамтайгаар ила... та туйлаба. Благовещенскын «Амур» команда долоодохи зонодо бултанһаа бүлэ... байба.

РСФСР-эй зургаан зонодо илажа гараһан командануу... ноябриин 4-дэ Сочидо су... ларжа, нэгэ дүхэригэй наа... данда хабаадалсаха юм. Мү... рысөөн ноябриин 18 болотор үргэлжэлхэ.

Эндэ түрүүшын хоёр һуу... ри эзэлһэн команданууд нэ... гэдэхи лигидэ орохо путе... ко абаха байна. Сочидо бо... лоһон мүрысөөндэ гурба... хи һуури эзэлһэн коман... Украинын зонодо эрхимлэ... һэн Ивано-Франковскын «Спартаттай» хоёр дахи... наадажа, илажа гараһан... нэгэдэхи лигидэ орохо гур... бадахи путевкодо хүртэ... юм. (ТАСС).

Удаа дараалан табадахяа илаба

Хоккейгээр ороной чем... пионадай гурбан наадан ок... тябриин 28-да болобо. «Кры... лья Советов» командын хок... кеистнууд «Химигэй» спорт... сменүүдые 2:1 тоотойгоор шүүгээ. Энэ наадан да спорт... сменүүд хамгаалалтада то... анхаралаа хандуулһан бай... на. Наадан ай хоёрдохи ша... тада москвагайхид тоо шэ... бэ. Саашадаа наадан тэнсүү байдалда үнгэрөө. Иигээд «Крылья Советов» коман... удаа дараалан табадахяа... илалта туйлаба.

Энэ жэлдэ Ленинградай СКА-гай хоккеистнууд һула... муугаар наадана. Тэдэ нэ... шье очко абаагүй байна... Энэ удаада Москвагай «Ди... намо» командатай наада... даа. 2:4 тоотойгоор шүүгдэ...

Хоккейгээр СССР-эй чем... пионадай түрүүшын дүхэриг — 144 наадан ай 35-ниин... дүүрэбэ. Найман наадан... һүүлээр ЦСКА-гай хоккеи... нүүд 15 очкотой болоод, т... рүүлжэ ябана. Москвагай «Спартак» «Динамо» коман... данууд 14—14 очкотой бо... доо. (ТАСС).

Редакторай орл... М. Н. НИМАЕВ.

Манай адрес, телефонууд
г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, зам. ответ. секретаря — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 69-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА: УЛААН-УДЭ ХАРУУЛНА:

18.00 — Дамжуулгын программа. 18.05 — «Высокое напряжение» и «Остров Тюленей» — телеочерк. 18.35 — Багашуулда зорюулагдаһан кинофильм. 19.15 — Телепанорама. 19.35 — СССР соогуур 10 минутын аяншалга. «Лено мүрэнэй адагта» гэһэн киноочерк. 19.45 — «Алкоголизм ба рак» (буряад хэлэн дээрэ). 20.00 — «Уран шүлэгэй долгин дээрэ». 20.35 — «Катерай бусалга» — кино-туужа. 20.55 — «Нүхэр хүдэлмэришэн» гэһэн дамжуулга. 21.35 — «Сердар» — телевизионно уран һайханай фильм. 22.35. — Үдэшын концерт.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Малшадта-анхарал оролдолго» — түрүү бэшэг. «Социалис мүрысөөнэй алхамууд» — подборко. РСФСР-эй ЦСУ-гай мэдээсэл. ТАСС-ай һүүлэй мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Коллективэй эбтэй байхада» — С. Тарасовагай статья. Арадай хинагшадай зүблөөнһөө. Түрэл орон доторнай.

Гурбадахи хуудаһанда: «Адли эрхэтэй арадуудай аха дүүгэй холбоон» — СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретариин статья. «Үүрэй сайхые угтуулан» — Э. Еникеевэй статья. Наукын һонин.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Уласхоорондын шэнжэлэл. Хилын саанаһаа. Нютаг нютагай һонинууд.

САГАЙ УЛАРИЛ

Республика доторнай үүлэтэйшэг байха, зарим нютагуудаар саһан орохо. Секундын 10—15 метрэй хүсэтэйгөөр баруун-хойноһоо һалхилха. Температура 5 — 10 градус, хойто аймагуудаар 10—15 градус хүйтэн болохо. Һүниндөө Улаан-Үдэ хотодо 10—12 градус, үдэртөө 6—8 градус хүйтэн байхаар хүлеэгдэнэ.

● «БУРЯАД ҮНЭН» ● 1972 оной октябриин 31. ● 4-дэхи хуудаһан ● Типография управления по делам издательства, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР

Н-04612. Заказ № 1370